

Project Expedite Justice (PEJ) — Доступ до механізмів притягнення до відповідальності за злочини, скоєні в Україні

“Розграбування українських сільськогосподарських активів: організована Росією система розграбування сільськогосподарського майна на окупованій території Луганської області”

Серія довідкових матеріалів за регіонами (Херсонська, Луганська, Запорізька, Миколаївська, Харківська області і АР Крим) на основі відкритих джерел і розслідувань на місцях, проведених Project Expedite Justice (PEJ)

3	1. ВСТУП
4	2. ЯК РОСІЯНИ ЗДІЙСНЮВАЛИ ЗАХОПЛЕННЯ МАЙНА НА ТЕРИТОРІЇ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
7	3. ЯК РОСІЯ ПЕРЕДАВАЛА УКРАЇНСЬКІ ВИДОБУВНІ ТА АГРАРНІ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЗОВНІШНЄ УПРАВЛІННЯ
10	4. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ
10	4.1. Відповідальність держави-окупанта за порушення права власності
14	4.2. Як МГП регулює процеси привласнення державного майна
14	4.3. Привласнення приватного майна, як порушення норм МГП та міжнародного кримінального права
18	Привласнення зерна як воєнний злочин відповідно до міжнародного кримінального права
20	5. ВИСНОВКИ
21	ДОДАТОК I - Детальна хронологія подій
23	ВИНОСКИ

1. ВСТУП

З перших днів повномасштабного вторгнення Росії до України в лютому 2022 почали з'являтися повідомлення про окупацію та розграбування ферм та сільськогосподарських підприємств, а також примусове вилучення сільськогосподарської продукції.¹ У квітні 2022 року спроба Росії окупувати Київ завершилася невдачею. Однак, пізніше російські війська додали до списку окупованих територій, до якого з 2014 належала АР Крим, більшість територій ще чотирьох українських областей, а саме:² Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської³. Від самого початку окупації особовий склад Збройних Сил Російської Федерації та російських парамілітарних формувань⁴ проводив перевірки, а інколи і здійснював захоплення сільськогосподарських об'єктів, зокрема тих, де зберігалось зерно та інша продукція, техніка, а також дороговартісне обладнання.⁵ Невдовзі після цього російська окупаційна влада почала проводити перереєстрацію українських підприємств у російському правовому полі та перерозподіляти так звані «безхазяйні» підприємства та їхнє майно серед російських компаній. У цьому матеріалі автори описують системний підхід до привласнення майна росіянами на території Луганської області та аналізують відповідні правові наслідки.

З початку 2022 року Project Expedite Justice (PEJ) надає підтримку малим та великим агропідприємствам України у документуванні міжнародних злочинів та збитків та сприяє їхньому доступу до механізмів притягнення винних до відповідальності. Йдеться, зокрема, про допомогу у документуванні таких злочинів як: напади на цивільне населення, знищення цивільного майна та руйнування інфраструктури, розграбування, викрадення природних ресурсів, порушення вимог щодо видобутку корисних копалин, руйнування довкілля, порушення санкцій тощо. Діяльність PEJ в Україні спрямована на розширення спроможностей, проведення розслідувань, а також підготовку та подачу юридичних документів. Адже безпосередня участь фахівців у процесі розслідування та збору інформації дозволяє доповнювати матеріали судових справ та заяв щодо застосування санкцій.

Цей довідковий матеріал присвячений аналізу ситуації в Луганській області.⁶ За порядком публікації - це третій з шести матеріалів однієї серії, кожен з яких докладно розкриває хронологію та методи реалізації політики розграбування, що її впроваджували на окупованих територіях України представники російської окупаційної влади.

Географічний регіон донецького вугільного басейну, або Донбас - це територія України, що охоплює Луганську та Донецьку області та відома потужними виробничо-промисловими спроможностями, а також високою продуктивністю сільського господарства. До 2014 року показники сільськогосподарської продуктивності Луганської області були співмірними з показниками сусідніх областей. Однак, починаючи з 2014 року ці показники почали скорочуватись після окупації Росією південної частини області (приблизно 35% території області, включно з обласним центром - містом Луганськ, було окуповано).⁷ У 2022 році після окупації значної частини Луганської області виробництво зернових культур в Україні скоротилося на 21%.⁸ Луганська область посідає друге місце у країні за рівнем покидання сільськогосподарських угідь, що зумовило близько третини від загальноукраїнського показника скорочення виробництва зернових культур у 2022 році.⁹ У період з 2014 по 2022 роки кількість осіб, що були внутрішньо переміщені внаслідок захоплення сепаратистами контролю над південною частиною Луганської області склала 285 651 (близько 13% від усього населення області)¹⁰.

Статус українських територій, окупованих Російською Федерацією з осені 2022 року (станом на 31 грудня 2023 року):¹¹

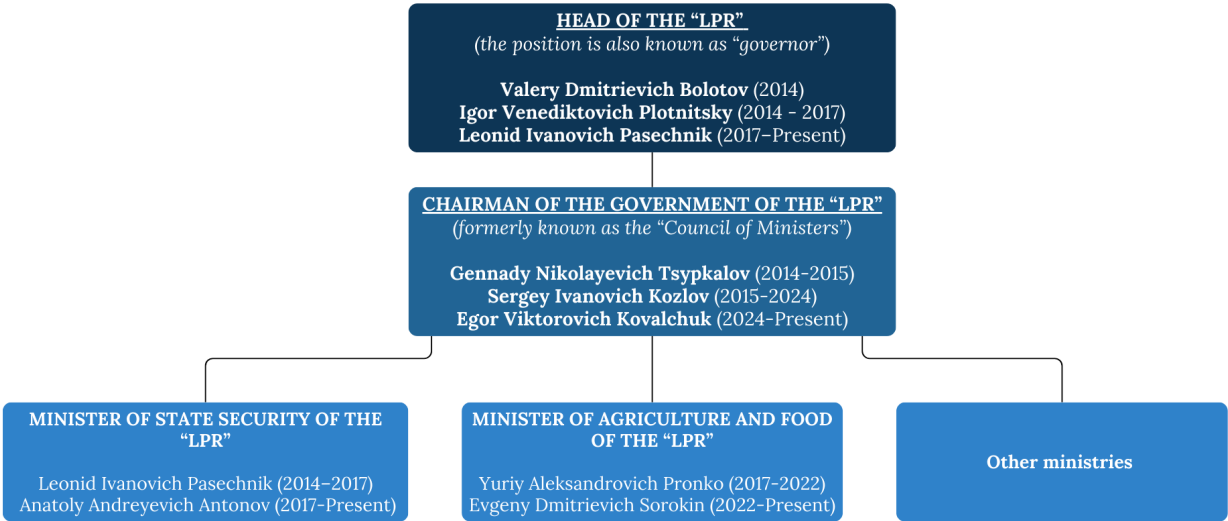
2. ЯК РОСІЯНИ ЗДІЙСНЮВАЛИ ЗАХОПЛЕННЯ МАЙНА НА ТЕРИТОРІЇ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Представники російської окупаційної влади здійснювали захоплення українського майна на території Луганської області у два етапи. Перший етап тривав з 2014 по 2022 рік. Він розпочався одразу після захоплення Луганська підконтрольними Росії угрупованнями сепаратистів та проголошення ними незалежності Луганської Народної Республіки (ЛНР).¹² На цьому етапі маріонетковий уряд Росії в ЛНР здійснював націоналізацію української державної власності на підставі рішень законодавчих та виконавчих органів влади республіки. Другий етап розпочався у вересні 2022 року після повномасштабного вторгнення Росії на територію України, а також окупації та анексії Луганської області. На другому етапі російський окупаційний уряд вдався до тих самих методів, що у інших областях, безпосередньо привласнюючи приватну власність українських громадян. Як і в Запорізькій області, у Луганській області представники російської окупаційної влади здійснювали захоплення майна в рамках буцімто «законних» процесів, передаючи його під контроль Росії через внесення до російських майнових реєстрів та введення до російського правового поля. Після цього, на базі трьох підконтрольних Росії підприємств сформували корпоративне утворення задля збору та вивезення українського зерна до Росії.

Етап 1 (з 2014 по вересень 2022 року) - Націоналізація українського майна представниками ЛНР

Перший етап захоплення українського майна на території Луганської області розпочався у листопаді 2014 року незабаром після проголошення незалежності ЛНР в квітні того ж року. У 2022 році Росія визнала незалежність ЛНР та анексувала територію самопроголошеної республіки.¹³

У листопаді 2014 року уряд ЛНР розпочав процес націоналізації українського майна. 4 листопада 2014 року Народна Рада Луганської Народної Республіки, законодавчий орган ЛНР, прийняла закон щодо націоналізації усього українського державного або «безхазяйного» майна на території ЛНР.¹⁴ Згодом, у 2018 та 2019 роках, Сергій Козлов («КОЗЛОВ»), Голова Уряду ЛНР, проголосив низку окремих об'єктів нерухомості безхазяйними, конфіскуючи це майно та передаючи його у державну власність ЛНР.¹⁵

	<i>Голова «ЛНР» (так званий «губернатор») Валерій Дмитрович Болотов (2014) Ігор Венедиктович Плотницький (2014-2017) Леонід Іванович Пасічник (2017 - ...)</i>	
	<i>Голова уряду «ЛНР» (що раніше називався «Рада Міністрів») Геннадій Миколайович Ципкалов (2014-2015) Сергій Іванович Козлов (2015-2024) Єгор Вікторович Ковальчук (2024-...)</i>	

Міністр державної безпеки «ЛНР» Леонід Іванович Пасечник (2014-2017) Анатолій Андрієвич Антонов (2017-...)	Міністр сільського господарства і продовольства «ЛНР» Юрій Олександрович Пронько (2017-2022) Євген Дмитрович Сорокін (2022-...)	Інші міністерства
--	---	-------------------

**Схематичне зображення системи уповноважених органів окупаційної влади ЛНР станом на грудень 2024 року.¹⁶*

4 серпня 2022, майже через півроку після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, Народна Рада Луганської Народної Республіки ухвалила Закон № 402-III, надавши уряду повноваження на передачу покинутої нерухомості у державну власність. Варто зазначити, що закон № 402-III не визначає жодних конкретних підстав, що необхідні для прийняття такого рішення. 20 серпня 2022 року КОЗЛОВ підписав постанову № 632/22, затвердивши порядок обертання нерухомого майна в державну власність, включно з виплатами компенсацій власникам.¹⁷ Відповідно до затвердженого постановою порядку, уряд ЛНР тепер міг здійснювати націоналізацію майна у випадку, якщо власники не оплачували житлово-комунальні послуги відповідно до вимог адміністративного режиму ЛНР протягом щонайменше п'ятих років. Особи, які проходили службу у Збройних Силах України (ЗСУ) або сприяли ЗСУ, а також обвинувачені у справах про воєнні злочини, що їх розглядали суди ЛНР чи РФ, не могли отримати компенсацію.¹⁸

Новий, ухвалений 28 вересня 2022 року, закон дозволив здійснювати націоналізацію майна іноземних держав, які скоюють «недружні дії» щодо ЛНР, а також майна осіб, що пов'язані з чи знаходяться під контролем таких держав. Йдеться про дозвіл на націоналізацію майна «незалежно від його місця реєстрації чи місця здійснення основної господарської діяльності».¹⁹ Відповідно до цього закону уряд ЛНР міг привласнювати приватну власність громадян України. Формулювання в тексті закону подібні до тих, що містяться в тексті постанови, яку окупаційна влада Херсону прийняла того ж дня, що свідчить про системний підхід до привласнення українських активів.²⁰ Ці закони та постанови формували правову архітектуру, на яку влада ЛНР дедалі більше опиралась для привласнення українського майна. Адже процес розпочався з привласнення державного майна і згодом поширився на приватну власність, доцільність привласнення якої визначалась за такими суб'єктивними критеріями як лояльність власника до України або частота користування.

30 вересня 2022 року уряд ЛНР націоналізував 17 849 приватних та державних об'єктів нерухомості. До переліку увійшли, зокрема, земельні ділянки, житлові приміщення та адміністративні будівлі, а також суспільно-державні об'єкти нерухомості, як-от школи та лікарні.²¹ Крім того, уряд ЛНР також націоналізував комерційні підприємства, включно з аграрними компаніями.²² Наразі не вдалося з'ясувати чи можуть власники нерухомості або власники активів, які покинули територію України, отримати компенсацію. Під приводом проведення ремонтних робіт, представники ЛНР спершу розграбовували майно в квартирах, а потім націоналізували їх.²³

Етап 2 - Безпосереднє захоплення росіянами українського майна на території Луганської області

30 вересня 2022 року Президент Російської Федерації Володимир Путін, після підписання так званих «угод про приєднання», оголосив про анексію ЛНР Росією.²⁴ Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй визнала спробу анексії протиправною і закликала Росію негайно скасувати прийняті рішення.²⁵ Таким чином, відповідно до норм міжнародного права Луганська область офіційно опинилась під окупацією. З цього моменту розпочався другий етап привласнення українського майна. У цьому випадку росіяни вже безпосередньо привласнювали майно, покладаючись на однаковий системний підхід і в інших областях.

Після анексії дія російського законодавства почала поширюватись і на Луганську область, внаслідок чого припинили діяти окремі закони ЛНР, зокрема, і вищезгаданий Закон № 402-III. Пізніше, у 2023 та 2024 роках, Леонід Пасічник («ПАСІЧНИК»), колаборант, уродженець України, який перебував на посаді «Голови ЛНР» з 2017 року, підписав закони та укази щодо державного управління (а не привласнення) «безхазяйним» нежитловим нерухомим майном, рухомим майном та житловими приміщеннями.²⁶

Попри те, що указ щодо нежитлового нерухомого майна стосується лише прав управління і не передбачає повного привласнення такого майна окупаційною владою, під його дію не підпадають об'єкти, що уже визнані федеральною власністю ЛНР. Йдеться, зокрема, про 17 849 об'єктів у переліку націоналізованого майна, серед яких щонайменше 273 сільськогосподарських підприємства. Як наслідок, націоналізація цих об'єктів, яка відбулася всього за чотири дні до включення ЛНР до складу РФ, набула незворотного характеру, не залишивши можливостей для оскарження.

Натомість, ситуація у Запоріжжі склалася зовсім по-іншому, адже там постанова, прийнята вже після включення області до складу РФ, вимагала від нової окупаційної влади внести визнане безхазяйним майно до федерального земельного кадастру, а потім, після трьох місяців звернутися до суду з позовом про передачу майна у державну власність. Завдяки такому процесу законні власники майна у Запорізькій області мали три місяці на оскарження рішень окупаційної влади.²⁷ Водночас громадяни України, чиє майно було привласнене в ЛНР, не мали доступу до механізмів правового захисту для поновлення права власності.

В публічному просторі не з'являлося жодної додаткової інформації щодо нещодавніх випадків привласнення комерційного майна після підписання вищезгаданих указів. Щодо зміни права власності житлових приміщень, Центр національного спротиву повідомляв про нещодавні законодавчі зміни в РФ, спрямовані на передачу безхазяйних домівок у власність співробітників силових структур та мігрантів з Центральної Азії.²⁸

3. ЯК РОСІЯ ПЕРЕДАВАЛА УКРАЇНСЬКІ ВИДОБУВНІ ТА АГРАРНІ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЗОВНІШНЄ УПРАВЛІННЯ²⁹

Одна із стратегій, якою послуговувалися представники російської окупаційної влади для захоплення українського майна, полягала в тому, щоб передавати українські підприємства під зовнішнє управління компаній, пов'язаних з Росією. Принцип зовнішнього управління, передбачений російським законодавством про

банкрутство, дозволяє уряду передавати компанії під тимчасове управління третіх осіб або організацій.³⁰ У 2022 році уряд ЛНР передав 17 849 об'єктів націоналізованого українського майна під зовнішнє управління, серед яких щонайменше 273 сільськогосподарських підприємства. Представники російської окупаційної влади передали деякі підприємства під управління вже встановлених суб'єктів, пов'язаних з РФ, як-от Міністерства сільського господарства і продовольства ЛНР,³¹ державного унітарного підприємства «Аграрний фонд» (АГРО ФОНД),³² «Регіонального аграрного холдингу Луганської Народної Республіки»³³ та муніципального унітарного підприємства «Старобільський елеватор» (СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР).³⁴ Представники влади включили решту українських компаній до переліку підприємств, що підлягають передачі під зовнішнє управління. Крім того, Рада Міністрів ЛНР ухвалила постанову про встановлення зовнішнього управління націоналізованим майном.

Представники російського уряду поклалися на принцип зовнішнього управління ще з 2014 року, з самого початку російської агресії проти України. В період з 2014 по 2017 роки, підконтрольна Росії влада ЛНР передала вугільні та залізничні підприємства під зовнішнє управління.³⁵ Крім того, уряд ЛНР створив так-званий «тимчасовий орган», який мав очолити процес передачі націоналізованого майна «новим» власникам. Цей тимчасовий орган припинив своє існування 25 липня 2023 року.³⁶

21 травня 2022 року КОЗЛОВ, як Голова Уряду ЛНР, підписав постанову, відповідно до якої ТОВ «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР», ТОВ «Нібулон» та ПрАТ «Agroton Public Limited» було передано під зовнішнє управління новоствореного муніципального унітарного підприємства, що отримало таку ж назву СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР. Усі ці підприємства розташовані на території новоокупованих районів Луганської області.³⁷ 1 липня 2022 року КОЗЛОВ передав підприємства «Нібулон» та «Agroton» під зовнішнє управління ТОВ «Луганська агропромислова компанія» через договір оренди. Олексій Мельников («МЕЛЬНИКОВ») керував ТОВ «Луганська агропромислова компанія», яке було створено за два дні до передачі українських підприємств. МЕЛЬНИКОВ - колишній високопосадовець з Краснодарського краю РФ. Дві вищезгадані ключові постанови не були опубліковані на офіційному порталі ЛНР.³⁸ Авторам також не вдалося отримати доступ до подібних постанов, що стосувалися інших сільськогосподарських активів. З огляду на вибірковий характер захоплення майна в Луганській області, можна припустити, що привласнення СТАРОБІЛЬСЬКОГО ЕЛЕВАТОРА було не лише умисним, але і спланованим заздалегідь.

Як росіяни захопили СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР

Матеріали досудового слідства, зібрані під процесуальним керівництвом працівників Офісу Генерального прокурора свідчать про те, що передача активів СТАРОБІЛЬСЬКОГО ЕЛЕВАТОРА була скоординованою операцією за участі посадовців різних рівнів РФ та ЛНР. ОГП опублікував повідомлення про підозру МЕЛЬНИКОВА;³⁹ Міністра сільського господарства ЛНР Юрія Пронька («ПРОНЬКО»)⁴⁰ та колишнього виконавчого директора «Agroton», а згодом і виконавчого директора ТОВ «Луганська агропромислова компанія» Сергія Шилова («ШИЛОВ»), який співпрацював з МЕЛЬНИКОВИМ.⁴¹

19 травня 2022 року, за двадні до ухвалення постанови про передачу СТАРОБІЛЬСЬКОГО ЕЛЕВАТОРА під зовнішнє управління, КОЗЛОВ зустрівся з ПРОНЬКОМ, МЕЛЬНИКОВИМ та генеральним директором АТ фірма «Агрокомплекс» імені Н. Ткачова Євгеном Хворостіним («ХВОРОСТІН») для узгодження деталей спільного проекту інтегрованого розвитку агропромислового комплексу ЛНР. 25 травня 2022

року КОЗЛОВ відправив листа віце-прем'єр-міністру Російської Федерації Марату Хуснулліну («ХУСНУЛЛІН»), інформуючи його про спільний проєкт, площа якого мала перевищувати 125 000 гектарів, та звертаючись до нього з проханням надати дозвіл на провадження діяльності компанією АГРОКОМПЛЕКС на території Луганської області.⁴² ХУСНУЛЛІН на той час також був головою національної комісії, що брала участь у передачі прав власності на нібито непрацюючі та покинуті підприємства на території чотирьох новоокупованих областей.⁴³ Згадана національна комісія базувалась у місті Москва та відповідала за прийняття рішень про передачу прав власності на ключові підприємства регіону, включаючи об'єкти гірничодобувної та енергетичної галузей.⁴⁴ Однак, лист, відправлений КОЗЛОВИМ, свідчить про те, що комісія могла також займатися і питаннями передачі прав власності на ключові підприємства аграрної галузі.

Наприкінці 2022 року компанія АГРОКОМПЛЕКС заволоділа 161 874 гектарами українських сільськогосподарських угідь, включно з 101 171 гектаром землі, що раніше належала компанії «Agroton» та 20 234 гектарами, що належали компанії «Нібулон» на території Луганської області.⁴⁵ МЕЛЬНИКОВ відповідав за підготовку та збір врожаю зернових на 51 000 гектарів землі. Проаналізувавши факти, стає зрозуміло, що КОЗЛОВ, ПРОНЬКО, МЕЛЬНИКОВ та АГРОКОМПЛЕКС діяли узгоджено з метою заволодіння українським майном та зерном. Однією з цілей такої співпраці ймовірно було захоплення СТАРОБІЛЬСЬКОГО ЕЛЕВАТОРА, враховуючи роль, яку відіграє це підприємство у виробництві зернових культур на території Луганської області.

Росіяни створили мережу компаній для контролю експорту зерна з Луганської області

СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР – це найбільший елеваторний комплекс Луганської області з потужністю зберігання 157 700 тон.⁴⁶ 2 березня 2022 року росіяни окупували усі об'єкти елеваторного комплексу. З червня 2022 року СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР став основним перевантажувальним вузлом для експорту зерна до Росії.⁴⁷ Наявність залізничного сполучення забезпечує безпосередній доступ до транспортної системи міста Луганськ. Звідти, росіяни можуть відправляти сільськогосподарську продукцію на зернопереробні підприємства прикордонного російського міста Міллерово, Ростовської області та до найближчих російських портів в містах Таганрог та Ростов-на-Дону. 10 червня 2022 року зі СТАРОБІЛЬСЬКОГО ЕЛЕВАТОРА було відправлено першу партію зерна вагою у 650 тонн до російського міста Ростов-на-Дону. Окупаційна влада оприлюднила інформацію щодо цього факту, трактуючи його як досягнення.⁴⁸

Підприємство «Аграрний фонд» (АГРО ФОНД) є ще одним з провідних унітарних підприємств в системі торгівлі зерном ЛНР. АГРО ФОНД було створено ще до повномасштабного вторгнення у 2015 році. Наразі АГРО ФОНД є частиною інтегрованого плану розвитку агропромислового комплексу ЛНР, який було розроблено у травні 2022 року. Іван Іванович Марєєчев («МАРЕЄЧЕВ») - колаборант із Луганської області, який керує АГРО ФОНДОМ.⁴⁹ У 2016 та 2017 роках Рада Міністрів ЛНР передавала до АГРО ФОНДУ різноманітну сільськогосподарську продукцію, що належала десяткам фермерських господарств. Йдеться про передачу 10 000 тонн зерна у 2017 році та 7 700 тонн зерна у 2019 році.⁵⁰ Раніше збут цих невеликих обсягів зерна відбувався на внутрішньому українському ринку.

У 2019 році АГРО ФОНД ввів у експлуатацію два нових сховища профінансованих державою - Лутугинське та Зимогір'ївське.⁵¹ Під зовнішнє управління АГРО ФОНДУ також перейшов Солідарненський елеватор, розташований на південний захід від міста Старобільськ, потужністю у 15 000 тонн зерна та сховище у Ровеньках

(розташоване на південь від Луганська на шляху до російського міста Ростов-на-Дону).

ТОВ «Геліос Плюс» (ГЕЛІОС ПЛЮС) - це ще одна компанія, причетна до російської схеми з експорту українського зерна. Спершу, за кілька місяців до повномасштабного вторгнення компанія ГЕЛІОС ПЛЮС здійснила експорт запасів зерна від 2019 року із Зимогір'ївського сховища, а згодом і зі сховища у Ровеньках. Після цього, обсяг зерна, який експортувала компанія ГЕЛІОС ПЛЮС почав значно перевищувати показники компанії в період з 2016 по 2019 року, сягнувши 63 000 тонн пшениці за період від вересня 2021 року по липень 2022.⁵²

У липні 2022 року АГРО ФОНД різко припинив відправляти зерно на експорт. Натомість, тепер підконтрольний Росії СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР розпочав постачати пшеницю ГЕЛІОС ПЛЮС, досягнувши обсягів у щонайменше 50 000 тонн лише за серпень 2022 року.⁵³ Водночас, оскільки АГРО ФОНД продовжує закуповувати зерно у фермерських господарств,⁵⁴ можна припустити, що компанія і надалі експортує частину зерна під маркою СТАРОБІЛЬСЬКОГО ЕЛЕВАТОРА. До того ж, ймовірно, що СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР користується сховищами, що належать АГРО ФОНДУ, адже, за деякими даними, компанія відправляє 1000 з ⁵⁵2500-3000 тонн⁵⁶ зерна отриманого щодоби до сховищ інших підприємств. Наприкінці листопада 2022 року український Центр національного спротиву повідомляв про передачу СТАРОБІЛЬСЬКИМ ЕЛЕВАТОРОМ близько 900 тонн вкраденого зерна до АГРО ФОНДУ.⁵⁷

Загалом, зазначене свідчить про те, що росіянам вдалося створити систему, до якої увійшли СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР, АГРО ФОНД та ГЕЛІОС ПЛЮС, задля контролю експорту українського зерна з Луганської області до Росії. Докази вказують на те, що МЕЛЬНИКОВ організував перевезення зерна та взаємозалежну співпрацю між вищезгаданими компаніями починаючи з 1 липня 2022 року.⁵⁸

4. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Луганська область вважається окупованою відповідно до норм міжнародного права

Аналізуючи дотримання обов'язків державою-окупантом, необхідно перш за все встановити чи дійсно відбувається військова окупація територій. У разі встановлення такого факту до ситуації варто застосовувати конкретні норми міжнародного гуманітарного права (МГП), що також відомі як «право окупації». Територія вважається окупованою, «якщо вона фактично перебуває під владою армії супротивника».⁵⁹ Міжнародно-правовий режим військової окупації накладає певні зобов'язання на державу-окупанта, особливо в питаннях, що стосуються поводження з цивільним населенням.⁶⁰ Ситуація в Луганській, Запорізькій, Донецькій та Херсонській областях по суті є окупацією. Тому, відповідно до МГП Росія зобов'язана виконувати обов'язки держави-окупанта.

4.1. Відповідальність держави-окупанта за порушення права власності

Луганська область вважається окупованою відповідно до норм міжнародного права

Луганська область опинилася під контролем Російської Федерації в травні 2014 року, після того, як підконтрольні Росії сепаратисти проголосили незалежність регіону

від України. Це відбулося незабаром після анексії Криму у березні 2014 року. На початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року Росія вперше визнала незалежність ЛНР. Згодом, 30 вересня 2022 року, Росія анексувала території ЛНР. Враховуючи, що території Луганської області «фактично перебувають під владою армії супротивника»,⁶¹ встановлюється міжнародно-правовий режим військової окупації, який вимагає дотримання норм МГП.

Відтоді, як у 2014 році Луганська область опинилась під контролем Росії, РФ докладає значних законодавчих зусиль для внесення змін до нормативно-правової бази, що регулює право власності. В таблиці наведеній далі описується декілька етапів внесення змін законодавчими та виконавчими органами ЛНР у процеси управління майном та захисту права власності на території республіки.

Спершу, 4 листопада 2014 року Народна Рада Луганської Народної Республіки, законодавчий орган ЛНР, прийняла закон щодо націоналізації усього державного або «безхазяйного» майна на території ЛНР. Згодом КОЗЛОВ, Голова Ради ЛНР, видав накази, проголосивши низку окремих об'єктів нерухомості безхазяйними, що врешті-решт призвело до передачі цього майна у державну власність ЛНР.

Хронологія привласнення, націоналізації та передачі українського майна на території Луганської області	
4 листопада 2014 року	Після прийняття Закону № 36-I розпочинається перший етап націоналізації безхазяйного державного майна в ЛНР.
2016–2017 роки	Рада Міністрів ЛНР приймає постанови, що регламентують передачу сільськогосподарської продукції від сільськогосподарських підприємств до Аграрного фонду.
25 квітня 2017 року	Уряд ЛНР приймає процедурну постанову № 216/17 щодо встановлення тимчасового зовнішнього управління майном.
2018–2019 роки	Голова Ради ЛНР Сергій Козлов (КОЗЛОВ) видає накази, в яких проголошує низку окремих об'єктів нерухомості безхазяйними, конфіскуючи це майно для його подальшої передачі у державну власність ЛНР.
21 травня 2022 року	Постановою № 462/22 введено зовнішнє управління над майновими комплексами ТОВ «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР».
4 серпня 2022 року	Народна Рада Луганської Народної Республіки приймає Закон № 402-III тим самим дозволяючи передачу покинутих приватних об'єктів нерухомості у державну власність
20 серпня 2022 року	Прийнято постанову № 632/22 про повернення нерухомого майна на державне майно.
28 вересня 2022 року	Розпочинається другий етап націоналізації - відповідно до Закону № 414-III здійснюється націоналізація «ворожого майна» на території ЛНР; Опубліковано перелік націоналізованого майна в ЛНР, що складається з 17 849 об'єктів.

4 липня 2023 року	З метою впровадження федеральної постанови № 2474 видано Указ УГ-189/23 щодо державного управління безхазяйним майном. ⁶²
8 лютого 2024 року	Прийнято Закон 43-І, що врегульовує майнові права щодо безхазяйного рухомого майна, розміщеного на об'єктах нерухомості.
27 березня 2024 року	Уряд ЛНР приймає Закон № 52-І щодо виявлення, використання та визнання права муніципальної власності муніципальних формувань Луганської Народної Республіки на житлові приміщення, що мають ознаки безхазяйності.

А закон, прийнятий 4 серпня 2022 року, передає усю покинуту приватну нерухомість у державну власність. Відповідно до закону саме Уряд ЛНР визначатиме, які об'єкти нерухомості можна вважати покинутими і, відповідно, передати у державну власність. Водночас, текст закону не містить жодних підстав чи критеріїв, якими повинен керуватися Уряд ЛНР для класифікації майна, як покинутого і прийняття рішень про його подальшу передачу. 20 серпня 2022 року КОЗЛОВ підписав супровідну постанову, затвердивши порядок дій для обернення нерухомого майна на державне майно та передбачивши виплату компенсацій законним власникам.⁶³ Відповідно до затвердженого постановою порядку дій майно може бути передано у власність держави у випадку, якщо власники не оплачували житлово-комунальні послуги протягом щонайменше п'ятих років, при цьому передбачена виплата грошової компенсації. Для осіб, які брали участь у бойових діях на боці Збройних Сил України або осіб, обвинувачених у справах про воєнні злочини, що їх розглядали суди ЛНР чи РФ, виплата компенсації не передбачалась.⁶⁴

28 вересня 2022 року Уряд ЛНР ухвалив закон про націоналізацію майна іноземних держав, які скоюють «недружні дії» щодо ЛНР, а також майна осіб, що пов'язані з такими державами чи знаходяться під контролем представників іноземних недружніх держав. Йдеться про націоналізацію майна, яка може здійснюватися «незалежно від його місця реєстрації чи місця здійснення основної господарської діяльності підприємства».⁶⁵ В теорії, цей закон також поширюється на приватну власність громадян України і, відповідно, частково дублює положення закону ухваленного раніше.

Вищезгадані закони суперечать нормам МГП. Адже міжнародне гуманітарне право накладає на окупаційний уряд зобов'язання підтримувати життєдіяльність населення на окупованих територіях, по можливості, на тому ж рівні, що і до окупації. Це означає, що представники окупаційної влади повинні дотримуватись існуючих у країні законів, за виключенням випадків, коли це абсолютно неможливо.⁶⁶ Попри те що міжнародне гуманітарне право допускає, що у деяких випадках держава-окупант може ухвалювати нові нормативно-правові акти, які будуть поширюватися на окуповані території, такі акти повинні нести тимчасовий характер і втрачати чинність одразу після припинення окупації.⁶⁷ Натомість, анексувавши частину українських територій, Росія здійснює спроби докорінно змінити порядок управління, адміністрування та регулювання права власності на майно, що свідчить про намагання впровадити російські нормативно-правові акти на постійній основі. Така політика суперечить вимогам міжнародно-правового режиму військової окупації.

Держава-окупант звільняється від зобов'язання забезпечити дотримання

існуючих на окупованій території законів та нормативно-правових актів лише в окремих випадках, передбачених МГП, а саме у разі якщо чинне законодавство: (1) ставить під загрозу безпеку окупованих територій, (2) перешкоджає підтриманню правопорядку або (3) перешкоджає дотриманню норм МГП.⁶⁸ Ситуація в Луганській області не підпадає під жоден з наведених вище винятків. Таким чином, можна дійти висновку, що Російська Федерація, як держава-окупант, порушує норми МГП, не виконуючи своє зобов'язання щодо дотримання чинного законодавства на окупованих територіях Луганської області.

По-перше, немає жодних ознак того, що російські окупаційні війська зіткнулися із безпековими загрозами або перешкодами у підтриманні громадського порядку, подолання яких вимагало внесення змін до майнового законодавства. Отже, відповідно до норм МГП держава-окупант не мала жодних повноважень щодо скасування або призупинення дії українського майнового законодавства.

По-друге, чинний правовий режим права власності в Україні жодним чином не обмежував та не перешкоджав виконанню вимог МГП. Це означає, що відповідно до встановлених МГП вимог до держави-окупанта, Росія не мала жодних правових підстав для зміни існуючого на окупованих територіях правового режиму права власності.

Врешті-решт, навіть якби ситуація на окупованих територіях України підпадала під один із винятків, які дозволяють державі окупанту не виконувати зобов'язання щодо дотримання чинного законодавства (що не відповідає дійсності), законодавство ухвалене окупаційною владою однаково має відповідати вимогам МГП. В Запорізькій області, до прикладу, законодавство ухвалене російською окупаційною владою порушує МГП. З одного боку, нове законодавство сприяє скоєнню воєнного злочину розграбування. З іншого боку, ухвалене окупаційною владою законодавство примушує українських громадян демонструвати відданість Росії шляхом отримання російського громадянства, адже не маючи російського посвідчення особи неможливо захистити своє майно на окупованих територіях. МГП забороняє державі-окупанту примушувати жителів окупованої території присягати на вірність їй.⁶⁹

У 2019 році у багатьох ЗМІ почали з'являтися повідомлення про примусову паспортизацію громадян України на території ЛНР. Це сталося незабаром після підписання Президентом Путіним указу щодо спрощення процедури надання російського громадянства українським громадянам, що народилися та проживали на території АР Крим, а також Луганської та Донецької областей.⁷⁰ Мешканець ЛНР у публікації в соціальній мережі повідомив, що росіяни (найімовірніше представники російської окупаційної влади або Збройних Сил Російської Федерації) прийшли до його знайомих, власників медичного бізнесу, з ультиматумом – упродовж місяця отримати російський паспорт інакше «і йому і його бізнесу кранти».⁷¹ Згодом представники окупаційної адміністрації розпочали перевірку підприємств в пошуках працівників, що не мали російських паспортів. Власники підприємств повинні були підготувати і надати відповідні списки працівників чоловічої статі - до військкоматів, а жіночої статі - до органів окупаційної «адміністрації».⁷²

Після ухвалення низки нормативно-правових актів про паспортизацію, Уряд ЛНР висунув ультиматум власникам підприємств – їм необхідно було надати докази отримання російського громадянства або опинитися перед ризиком втрати активів. Такими діями окупаційна влада порушила норму МГП, яка забороняє державі-окупанту примушувати жителів окупованої території присягати на вірність їй.⁷³ Держава-окупант не може узаконити порушення цієї норми шляхом ухвалення відповідних нормативно-правових актів.⁷⁴ Неспроможність Російської Федерації, як держави-окупанта, виконати своє зобов'язання щодо дотримання чинного

законодавства на окупованих територіях Луганської області становила і продовжує становити порушення МГП.

4.2. Як МГП регулює процеси привласнення державного майна

МГП надає представникам держави-окупанта повноваження на захоплення державного майна на окупованих територіях та його подальше використання в інтересах окупаційної влади. У питаннях, що стосуються нерухомого майна, МГП визнає, що держава-окупант набуває статусу управляючого і узуфруктуарія адміністративних будівель, нерухомості, лісів та сільськогосподарських угідь, які раніше належали окупованій державі.⁷⁵ Наведений перелік об'єктів нерухомості не є вичерпним, адже держава-окупант отримує право на захоплення, зокрема, аеродромів та корабель, що знаходяться на окупованих територіях.⁷⁶

4 листопада 2014 року Народна Рада Луганської Народної Республіки прийняла закон щодо націоналізації усього українського державного майна на території ЛНР.⁷⁷ Відповідно до цього закону, у 2018 та 2019 роках КОЗЛОВ видав ряд наказів, проголошуючи низку окремих об'єктів нерухомості безхазяйними. Згодом згадані об'єкти нерухомості було конфісковано та передано у державну власність ЛНР. Накази видані КОЗЛОВИМ та опубліковані на офіційному порталі Уряду ЛНР⁷⁸ стосуються не лише українського державного майна, але і активів приватних компаній.

28 вересня 2022 року Народна Рада Луганської Народної Республіки прийняла ще один закон про націоналізацію. На цей раз йшлося про націоналізацію майна іноземних держав, які скоюють «недружні»⁷⁹ дії щодо ЛНР, а також майна, що перебувало у власності або під контролем держави Україна.⁸⁰

Таким чином, окупаційна адміністрація Луганської області перевищила надані МГП повноваження управляючого і узуфруктуарія майна на окупованих територіях. Натомість, представники окупаційної влади передали майно у розпорядження інших суб'єктів, пов'язаних з РФ, що діяли на території Луганської області. Опублікований у 2022 році перелік 17 849 об'єктів націоналізованого українського майна чітко зазначає, що це майно було передано у зовнішнє управління. Щодо деяких підприємств у таблиці зазначено, що «їх планується передати під тимчасове зовнішнє управління», щодо інших - таблиця вже містить інформацію про те, кому їх було передано. До суб'єктів уповноважених здійснювати зовнішнє управління належить Міністерство сільського господарства і продовольства ЛНР,⁸¹ державне унітарне підприємство АГРО ФОНД,⁸² «Регіональний аграрний холдинг Луганської Народної Республіки»⁸³ та муніципальне унітарне підприємство «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР».⁸⁴

4.3. Привласнення приватного майна, як порушення норм МГП та міжнародного кримінального права

Представники російської окупаційної влади здійснювали привласнення українського майна на території Луганської області у два етапи

Проаналізувавши події, що відбувалися на території Луганської області можна виділити два етапи привласнення майна. Перший етап націоналізації майна, що охоплював об'єкти приватної власності на території ЛНР, розпочався 4 листопада 2014 року після ухвалення Народною Радою Луганської Народної Республіки закону щодо націоналізації усього «безхазяйного» майна на території республіки.⁸⁵

Відповідно до цього закону, у 2018 та 2019 роках КОЗЛОВ видав ряд наказів, проголошуючи низку окремих об'єктів нерухомості безхазяйними. Згодом згадані об'єкти нерухомості було конфісковано та передано у державну власність ЛНР. Накази видані КОЗЛОВИМ⁸⁶ стосувалися не лише майна, що належало українській державі, але і активів приватних компаній. Другий етап розпочався у вересні 2022 року після повномасштабного вторгнення Росії на територію України, а також окупації та анексії Луганської області. На другому етапі російський окупаційний уряд вдався до тих самих методів, що у інших областях, безпосередньо привласнюючи приватну власність українських громадян.

Механізм привласнення майна російською окупаційною владою суперечить нормам МГП та міжнародного кримінального права

Привласнення представниками Російської Федерації українського майна на території Луганської області суперечить нормам МГП та міжнародного кримінального права.

Насамперед, МГП передбачає захист і належне використання приватної та державної власності в умовах бойових дій та під час окупації. Задля цього нормами МГП заборонено:

- i. захоплення власності супротивника під час воєнних дій, якщо це не виправдано військовою необхідністю;⁸⁷
- ii. конфіскацію приватної власності під час окупації;⁸⁸ та
- iii. розграбування як під час воєнних дій, так і під час окупації.⁸⁹

Таким чином, норми МГП звужують перелік обставин, за яких привласнення ворожого майна не вважається порушенням.

Крім того, судова практика міжнародного кримінального права широко визнає незаконне привласнення майна воєнним злочином.⁹⁰ Враховуючи, що юрисдикція Міжнародного Кримінального Суду (МКС) поширюється на ситуацію в Україні⁹¹, а представники МКС проводять розслідування на території країни ще з 2 березня 2022 року⁹², автори та авторки цього довідкового матеріалу вирішили використовувати Римський статут Міжнародного Кримінального Суду в якості аналітичної рамки. Таке рішення зумовлене також тим, що з 1 січня 2025 року Україна стала повноправною державою-учасницею Римського статуту.⁹³

Згідно статті 8 Римського статуту, розграбування та захоплення майна ворога є воєнними злочинами, не залежно від того чи йде мова про державну чи приватну власність. Дія цієї статті поширюється як на міжнародні, так і на не міжнародні збройні конфлікти, включно з випадками військової окупації.

Відповідно до публікації МКС під назвою «<i>Елементи злочинів</i>», кваліфікація воєнного злочину розграбування відбувається за наявності наступних складових: 1. Злочинець привласнив певне майно. 2. Злочинець мав намір позбавити власника майна та привласнити його для приватного чи особистого користування. 3. Привласнення відбулося без згоди власника. 4. Подія відбулась в контексті та була пов'язана з міжнародним збройним конфліктом. 5. Злочинець знав про фактичні обставини, що підтверджували існування збройного конфлікту.⁹⁴	Відповідно до публікації МКС під назвою «<i>Елементи злочинів</i>», кваліфікація воєнного злочину знищення або захоплення майна ворога відбувається за наявності наступних складових: 1. Злочинець знищив або захопив певне майно. 2. Знищене або захоплене майно було майном ворога.⁹⁵ 3. Міжнародне право збройних конфліктів забороняє знищувати або захоплювати згадане майно. 4. Злочинець знав про фактичні обставини, що підтверджують статус майна. 5. Знищення або захоплення майна не було виправдане військовою необхідністю. 6. Подія відбулась в контексті та була пов'язана з міжнародним збройним конфліктом. 7. Злочинець знав про фактичні обставини, що підтверджували існування збройного конфлікту.⁹⁶
--	---

Останні дві складові обох злочинів є ідентичними і застосовними до ситуації, про яку йдеться.

Описані в цьому матеріалі випадки, коли російські окупаційні війська привласнювали майно на території Луганської області, відбувалися починаючи з 2014 року, зокрема, і після повномасштабного вторгнення Росії до України в лютому 2022 року. Таким чином, можна дійти висновку, що усі описані випадки відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту між Україною та Росією.⁹⁷ Не викликає сумнівів той факт, що потенційні злочинці знали про фактичні обставини, що підтверджували існування збройного конфлікту з огляду на рівень поінформованості суспільстві щодо ситуації.

Подібним чином можна довести зв'язок дій скоєних суб'єктами злочину зі збройним конфліктом, адже саме ці особи розпочали впроваджувати політику експропріації на окупованих територіях Луганської області незабаром після призначення на ключові посади в Уряді ЛНР або Народній Раді Луганської Народної Республіки. Призначення на ключові урядові посади дозволило цим особам отримати контроль над ринком, спроможностями з виробництва сільськогосподарської продукції та українськими підприємствами. Впровадження такої політики і подальше вживання заходів спрямованих на її реалізацію відбувалося в контексті російської окупації та анексії Луганської області, що стали можливими лише завдяки військовому вторгненню на згадані території.

Воєнний злочин розграбування

На додачу до двох вищезгаданих складових **злочин розграбування** передбачає факт привласнення майна, намір злочинця позбавити власника майна та привласнення

з метою приватного чи особистого користування майном без згоди власника.

Перший етап націоналізації, що розпочався в Луганській області у 2014 році та розширився внаслідок видання відповідних наказів у 2018 та 2019 роках, призвів до конфіскації «безхазяйного» майна та його подальшої передачі у «державну» власність ЛНР. Такі заходи були не лише системними, але і спрямованими на позбавлення українських власників їхнього майна та подальшого привласнення цього майна для приватного чи особистого користування. Те, що майно привласнила державна установа, що буцімто діяла від імені держави-окупанта, не спростовує факту розграбування, адже привласнення майна для приватного чи особистого користування можна здійснювати і за посередництва державних установ. Таким чином, можна стверджувати, що ЛНР скоїла розграбування. По-перше, незважаючи на назву, ЛНР не можна вважати державним утворенням, з огляду на її незаконний статус, пов'язаний з окупацією та анексією території Луганської області.⁹⁸ По-друге, передача майна у власність ЛНР, зрештою все ж призвела до його привласнення для приватного чи особистого користування з огляду на відсутність військової необхідності.⁹⁹

Так само, передача майна під зовнішнє управління сторонніх організацій, як-от Міністерства сільського господарства і продовольства ЛНР,¹⁰⁰ державного унітарного підприємства АГРО ФОНД,¹⁰¹ «Регіонального аграрного холдингу Луганської Народної Республіки»¹⁰² та муніципального унітарного підприємства «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР»,¹⁰³ не перешкоджає кваліфікації таких діянь як розграбування. Ще одним підтвердженням викладеного вище припущення є історія формулювання визначення воєнного злочину розграбування відповідно до статті 8 Римського статуту, яка свідчить про те, що терміни «приватне» та «особисте» повинні були також охоплювати і випадки передачі майна третім особам. Судова практика також вказує на те, що злочин розграбування «включає ситуації в яких злочинець не мав наміру використовувати розграбоване майно для власних потреб».¹⁰⁴ Таким чином, передача майна під зовнішнє управління третім сторонам на території ЛНР не перешкоджає кваліфікації таких діянь як розграбування.

І остання складова воєнного злочину розграбування - це факт привласнення майна без згоди власника. Традиційно, доказування браку згоди власника здійснювалося через наведення доказів насильницької експропріації.¹⁰⁵ Однак, сучасна судова практика розширила це тлумачення, дозволивши робити висновок про відсутність згоди, у ситуаціях відсутності власника на певній території чи його перебування під примусом.¹⁰⁶ Як, власне, і відбулося з майном на території Луганської області. Підозрювані в скоєнні злочину розкрадання умисно привласнювали «безхазяйні» активи, зафіксовані в наказах виданих у 2018 та 2019 роках. У таких випадках відсутність інформації про власників свідчила відсутність їхньої згоди.

Свідок з міста Сватове Луганської області, яке було окуповане під час повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, зазначив, що «спершу окупанти опечатали приміщення, а потім перереєстрували майно на підприємство «Аграрний фонд» (АГРО ФОНД)». Коли співробітники підприємства виступили проти такого рішення, російські військовослужбовці затримали бухгалтера компанії та тримали цю особу під вартою у місті Старобільськ та місті Луганськ з метою отримання інформації про підприємство та елеватор. Врешті-решт, росіяни примусили ув'язненого бухгалтера передати їм усю документацію підприємства.¹⁰⁷

Другий етап націоналізації розпочався після повномасштабного вторгнення у 2022 році та супроводжувався прийняттям постанови № 632/22, що затверджувала порядок обертання нерухомого майна на державну власність та передбачала виплати компенсацій власникам. Наразі не вдалося з'ясувати чи можуть власники

нерухомості або власники активів, які покинули територію України отримати компенсацію і, якщо так, то яким чином.¹⁰⁸ Під приводом проведення ремонтних робіт, представники ЛНР спершу розграбовували майно в квартирах, а потім націоналізували їх.¹⁰⁹ Отже, привласнення майна на території ЛНР здійснювалось без згоди власників, що дозволяє кваліфікувати такі діяння як розграбування.

Воєнний злочин захоплення майна ворога

Кваліфікації **злочину захоплення майна ворога** відбувається у разі, якщо відповідне майно належало ворожій стороні, а його захоплення заборонялося нормами МГП.

Представники російської окупаційної влади умисно захоплювали українську приватну власність на території Луганської області. В більшості випадків захоплене майно належало до однієї із трьох категорій: приватна власність цивільних осіб, а саме об'єкти нерухомості, такі як земельні ділянки, житлові приміщення та адміністративні будівлі, власність комерційних підприємств, зокрема, сільськогосподарських та особисті речі громадян. Міжнародне гуманітарне право забороняє здійснювати захоплення будь-якої з цих трьох категорій майна.¹¹⁰

Діяння можна кваліфікувати як злочин захоплення майна ворога у разі, якщо злочинець знав про фактичні обставини, що визначають статус такого майна, а його захоплення не було виправдане військовою необхідністю. Не викликає сумнівів той факт, що представники російської окупаційної влади у Луганській області знали, що вони здійснюють захоплення приватної власності, що належить цивільним особам. Представники окупаційної влади ретельно вели облік майна, зазначаючи, зокрема, і інформацію про те, кому належить право власності на окремі об'єкти. Водночас політика перереєстрації майна, яку проводила держава-окупант, охоплювала, серед іншого, і приватну власність.¹¹¹

Більше того, в цьому випадку захоплення майна не може бути виправдане військовою необхідністю, адже воно було спрямоване на розширення контролю окупаційної влади в регіоні та отримання нею додаткових економічних переваг. Немає жодних ознак того, що у згаданих випадках захоплення майна відбувалося через військову необхідність.

Привласнення та захоплення російською окупаційною владою приватної власності на території Луганської області порушує норми МГП та відповідно до міжнародного кримінального права вважається злочином розграбування та захоплення майна ворога. Більшість випадків передачі майнових прав на території Луганської області містять склад воєнного злочину розграбування. У випадках, коли майно було вилучено у власників, але не передано третім особам можна стверджувати про наявність складу злочину захоплення майна ворога.

Привласнення зерна як воєнний злочин відповідно до міжнародного кримінального права

СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР та АГРО ФОНД переважно здійснювали привласнення зерна на території ЛНР. Починаючи з червня 2022 року СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР став основним перевантажувальним вузлом для експорту зерна до Росії,¹¹² в той час як АГРО ФОНД, створений ще у 2015 році, став одним із ключових підприємств в системі торгівлі зерном в ЛНР. Вищезгадана система торгівлі зерном була частиною проекту інтегрованого розвитку агропромислового комплексу ЛНР, який було розроблено у травні 2022 року і у якому СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР відігравав ключову роль. У 2016¹¹³ та 2017¹¹⁴ роках «Рада Міністрів» ЛНР ухвалила ряд постанов

щодо передачі у власність АГРО ФОНДУ різноманітної сільськогосподарської продукції, що належала десяткам фермерських господарств. Постанова ухвалена у 2017 році регламентує передачу близько 10 000 тонн зерна, а рішення від 2019 року включає 14 контрактів на замовлення 7 700 тонн зерна.¹¹⁵ Збут цих невеликих обсягів зерна відбувався на внутрішньому ринку ЛНР. Викладений вище системний підхід до привласнення росіянами зерна на території Луганської області вважається злочином відповідно до норм міжнародного кримінального права. При цьому, нормативно-правовий виняток, як-от реквізиція в умовах воєнного стану не поширюється на згадані обставини.

У воєнний час держава-окупант може привласнити приватне і державне майно на законних підставах завдяки механізму реквізиції. Це означає, що на підставі рішення командира, окупаційна влада може вимагати від населення використання майна на тимчасовій або постійній основі «для потреб окупаційної армії» в обмін на виплату компенсації.¹¹⁶ Нічого подібного не відбувалося на території Луганської області.

По-перше, представники російської окупаційної влади ніколи не вимагали привласнити зерно для потреб окупаційної армії. Натомість, вони здійснювали вилучення зерна та вивозили його за межі України для використання в комерційних цілях.

По-друге, реквізиції можуть вимагатися лише на підставі рішення командира окупованої місцевості.¹¹⁷ У відкритому доступі немає жодних підтверджень того, що командир окупаційних сил в Луганській області висував таку вимогу.

По-третє, окупаційна держава повинна вжити заходів для забезпечення справедливої компенсації будь-якої реквізиції.¹¹⁸ Ухвалені «Радою Міністрів» ЛНР у 2016 та 2017 роках постанови передбачали безоплатну передачу сільськогосподарської продукції до АГРО ФОНДУ. Отже, власники не отримали жодної компенсації за експропрійоване майно. Більше того, представники окупаційної влади здійснювали примусову експропріацію продукції, що належала власникам підприємств які покинули територію Луганської області внаслідок окупації та залишили зерно та іншу продукцію у власних сховищах. Свідок повідомив, що після повернення виявив, що у його сховищі нічого не залишилось. А це означає, що в цьому конкретному випадку, доки свідок перебував за межами області росіяни вилучили у нього 12 000 тонн пшениці, 7 000 тонн насіння сояшнику, 250 000 тонн добрив та близько 1 000 тонн ріпаку без жодної компенсації.¹¹⁹

В інших випадках, закупівельна звітність показує, що АГРО ФОНД продовжив закупати зерно у фермерів¹²⁰ та укладав контракти з аграріями. І якщо на перший погляд така співпраця здається добровільною, то насправді, у фермерів просто не було інших варіантів, як продавати зерно організаціям, що підконтрольні окупаційній владі. Це означає, що фермери були вимушені приймати будь-які умови контрактування та оплати продукції запропоновані росіянами. Наведене вище дозволяє зробити висновок про те, що фермери продавали своє зерно під примусом. Для порівняння, в Запорізькій області фермерів примушували погоджуватися на ціни на зерно, що були майже в два рази нижчими за ціни обіцяні державним оператором зернового ринку¹²¹. Більше того, траплялося й так, що фермерам виплачували лише частину від домовленої суми.¹²² Крім того, фермерів у Запорізькій області залякували конфіскацією зерна в разі, якщо вони відмовляться продавати його за низькими цінами встановленими окупаційною владою.¹²³ Судова практика трибуналів, що відбулися після завершення Другої світової війни, вказує на те, що привласнення приватної власності в обмін на грошову компенсацію не є законною реквізицією, якщо воно здійснюється без згоди власника.¹²⁴

Отже, за відсутності рішення командира окупованої місцевості про здійснення реквізицій для потреб Збройних Сил РФ та невиплати достатньої грошової компенсації власникам зерна, привласнення зерна представниками російської окупаційної влади в Луганській області можна вважати воєнним злочином розграбування.

5. ВИСНОВКИ

Політика націоналізації та конфіскації майна, що її провадили представники російської окупаційної влади Луганської Народної Республіки є проявом системних та умисних дій, спрямованих на захоплення контролю як над приватною, так і над державною власністю. Російська окупація частин Луганської області розпочалась у 2014 році. З того часу вищезгадані заходи окупаційної влади перетворилися з поодиноких випадків захоплення майна на злагоджену систему, що спрямована на масштабне захоплення майна, включаючи об'єкти промисловості, сільського господарства та інфраструктури. Докази свідчать про те, що робота цієї системи забезпечувалась шляхом тісної співпраці між представниками окупаційної влади, підконтрольними Росії суб'єктами та пов'язаними з нею особами. Це свідчить про існування централізованого плану або політики освоєння ресурсів регіону.

З 2014 року, влада окупованої Росією Луганської області ухвалила ряд нормативно-правових актів спрямованих на захоплення контролю над майном під виглядом націоналізації. Такі дії свідчать про не виконання Росією, як державою-окупантом, зобов'язань щодо дотримання чинного законодавства на окупованих територіях та забезпечення захисту приватного та державного майна на користь місцевого населення. Натомість, такі дії спрямовані на задоволення політичних і економічних інтересів окупаційної влади і містять ознаки економічної експлуатації.

Юрисдикція Міжнародного кримінального суду поширюється на ситуацію в Україні з того часу, яку у 2014 та 2015 роках Україна прийняла дві заяви про визнання юрисдикції МКС. З 1 січня 2025 року Україна стала повноправною державою-учасницею Римського статуту. Представники Офісу Прокурора МКС проводять розслідування щодо ситуації в Україні ще з 2 березня 2022 року, після того як до суду надійшли звернення 39 країн-учасниць Римського статуту. Загальна частина статті 8 Римського статуту встановлює умови за яких юрисдикція МКС буде поширюватись на конкретні воєнні злочини, до таких умов належать, зокрема, ситуації, коли воєнні злочини було скоєно в рамках плану чи політики. Систематичне привласнення майна на території Луганської області можна кваліфікувати як розграбування, що суперечить нормам міжнародного гуманітарного права та може вважатися воєнним злочином відповідно до Римського статуту. Таким чином, отриманої інформації достатньо для того, аби зробити висновок про існування відповідного плану чи політики скоєння таких діянь. До цих заходів причетні російські компанії, військово-цивільні органи влади та високопосадовці, що підкреслює організований характер цих дій та їхню узгодженість із ширшими політичними та економічними цілями. Для притягнення винних до відповідальності, необхідно, перш за все, виявити усіх фізичних та юридичних осіб, що є частиною системи та розпочати проведення національних або міжнародних судових розглядів з метою накладання відповідних санкцій.

ДОДАТОК І - ДЕТАЛЬНА ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ

7 квітня 2014 року	Група проросійських громадян (яких частіше за все називають «сепаратистами») захоплює будівлю СБУ ¹²⁵ у місті Донецьк і проголошує створення так-званої Донецької Народної Республіки (ДНР). ¹²⁶
27 квітня 2014 року	Проросійські сепаратисти захоплюють будівлю СБУ у місті Луганськ та проголошують створення так-званої Луганської Народної Республіки (ЛНР). ¹²⁷
11-12 травня 2014 року	На території ДНР та ЛНР проводяться так-звані «референдуми про самовизначення», за результатами яких обидві сепаратистські «республіки» проголошують свою «незалежність» від України. ¹²⁸
4 листопада 2014 року	Після прийняття Закону № 36-І щодо націоналізації безхазяйного державного майна розпочинається перший етап націоналізації.
2016–2017	«Рада Міністрів» ЛНР приймає постанови, що регламентують передачу сільськогосподарської продукції від сільськогосподарських підприємств до Аграрного фонду.
25 квітня 2017 року	Уряд приймає процедурну постанову № 216/17 щодо встановлення тимчасового зовнішнього управління майном.
2018–2019	«Голова Ради» ЛНР Сергій Козлов видає накази, в яких проголошує низку окремих об'єктів нерухомості безхазяйними, конфіскуючи це майно для його подальшої передачі у «державну» власність ЛНР.
21 лютого 2022 року	Російський уряд підписує документи про визнання Донецької та Луганської Народних Республік. ¹²⁹
24 лютого 2022 року	Росія розпочинає повномасштабне вторгнення на територію України.
21 травня 2022 року	Постановою № 462/22 введено зовнішнє управління над майновими комплексами ТОВ «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР».
4 серпня 2022 року	Після прийняття Закону № 402-III щодо передачі безхазяйних приватних об'єктів нерухомості у державну власність розпочинається другий етап націоналізації.
20 серпня 2022 року	Прийнято постанову № 632/22 про повернення безхазяйного нерухомого майна на державне майно.
23-27 вересня 2022 року	Воюючих Росією районах Луганської області проводиться фіктивний референдум, за результатами якого Росія проголошує анексію Луганської області (це відбувається одночасно з анексією Донецької, Запорізької та Херсонської областей). ¹³⁰

28 вересня 2022 року	Відповідно до Закону № 414-III проводиться націоналізація «ворожого майна» у ЛНР. Опубліковано перелік націоналізованого майна, що складається з 17 849 об'єктів.
30 вересня 2022 року	Путін підписує «угоди про приєднання», що передбачають входження ДНР, ЛНР, а також Запорізької та Херсонської областей України до складу Російської Федерації.
2 жовтня 2022 року	Конституційний суд РФ затверджує вищезгадані угоди. ¹³¹
4 жовтня 2022 року	Путін підписує федеральні закони, що ратифікують «угоди про входження до складу Російської Федерації» тимчасово окупованих територій України, включно з ЛНР. ¹³²
4 липня 2023 року	З метою впровадження федеральної постанови № 2474 видано Указ УГ-189/23 щодо державного управління безхазяйним майном. ¹³³
8 лютого 2024 року	Прийнято Закон 43-І, що врегульовує майнові права щодо безхазяйного рухомого майна, розміщеного на об'єктах нерухомості.
27 березня 2024 року	Прийнято Закон № 52-І щодо виявлення, використання та визнання права муніципальної власності муніципальних формувань Луганської Народної Республіки на житлові приміщення, що мають ознаки безхазяйності.

ВИНОСКИ

1. Див., наприклад, матеріал «Agricultural War Damages Review Ukraine - Rapid Damage Assessment» [«Огляд збитків від війни в сільському господарстві України - Непряма оцінка пошкоджень»], Центр досліджень продовольства та землекористування при Київській Школі Економіки, 8 червня 2022 року https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/06/Damages_report_issue1-1.pdf, дата останнього звернення: 9 травня 2024 року; інформація підтверджується показаннями свідків, отриманими РЕЖ (P010 від 25 січня 2023 року; P012 від 30 вересня 2022 року; P013 без дати; P115 від 16 січня 2024 року; P128 від 19 січня 2024 року; P129 від 16 січня 2024 року та P131 від 3 березня 2024 року).
2. Область - це одиниця вищого рівня адміністративно-територіального устрою України (в англomовних публікаціях інколи позначається словами «region» або «province»).
3. Окремі райони Харківської області були тимчасово окуповані у лютому 2022 року, однак, вже в листопаді того ж року майже всі захоплені території було деокуповано.
4. Зокрема, йдеться про чеченські підрозділи «кадірівців» – див., наприклад, «Зрадник Дмитро Табачник краде українське зерно, сільгосптехніку та розвиває бізнес в Криму», Телебачення Торонто, 19 грудня 2023 року, <https://torontotv.substack.com/p/4ba>, дата останнього звернення: 9 травня 2024 року; інформація підтверджується показаннями свідків, отриманими РЕЖ (P-073 від 30 вересня 2023 року; P-077 від 25 вересня 2023 року та P-079 від 25 вересня 2023 року).
5. Як, наприклад, Новоолексіївський елеватор (див. далі, частина 4) згідно з показаннями свідків, отриманими РЕЖ (P003 від 8 вересня 2022 року; P012 від 30 вересня 2022 року та P131 від 3 березня 2024 року).
6. Цей довідковий матеріал виходить після публікації матеріалів РЕЖ щодо ситуації в Херсонській (в червні 2024 року) та Запорізькій (в січні 2025 року) областях, але передують публікації матеріалів щодо ситуації в Миколаївській, Донецькій та Харківській областях.
7. Річард Розвадовські, Джон О'Коннелл, Фаррух Тоїров, Яна Войтовська, «The agriculture sector in eastern Ukraine: analysis and recommendations» [«Сільськогосподарський сектор на Сході України: аналіз та рекомендації»], Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, 2018 рік. До початку конфлікту, у 2010 році, Донецька область потрапила до списку шести областей із найвищим обсягом прибутків від сільськогосподарського виробництва.
8. **F1382.** Tingting He, Maoxin Zhang, Wu Xiao, Ge Zai, Yan Wang, Andong Guo, Cifang Wu, «Quantitative analysis of abandonment and grain production loss under armed conflict in Ukraine» [«Кількісний аналіз покидання та втрати спроможностей виробництва зернових культурних внаслідок збройного конфлікту в Україні»], журнал Journal Of Cleaner Production, травень 2023 року. Див. далі, частина 3.
9. Там само. Перше місце посідають райони на кордоні Запорізької та Херсонської областей..
10. 10 На початку 2014 року на території Луганської області мешкало 2 234 900 осіб, Див. <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CL%5CU%5CLuhanskoblast.htm>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
11. «Human Rights Situation During The Russian Occupation Of Territory Of Ukraine And Its Aftermath, 24 February 2022 - 31 December 2023» [«Ситуація з правами людини під час російської окупації території України та її наслідки, 24 лютого 2022 року - 31 грудня 2023 року»], Управління Верховного комісара ООН з прав людини, остання наявна за підзвітний період карта, дата останнього звернення: 20 березня 2024 року.
12. Луганська Народна Республіка - це підконтрольне Росії самопроголошене сепаратистське формування, що виникло після анексії Криму у 2014 році. Попри всебічну підтримку, що її отримувала ЛНР від Росії, офіційно ця територія не була анексованою до 2022 року.
13. Підтримуючи угруповання сепаратистів, що проголосили незалежність ЛНР та ДНР від України, у травні 2014 року Росія де-факто отримала контроль над південною частиною Луганської та східною частиною Донецької областей. Це сталося незабаром після анексії Кримського півострову в березні того ж року. Водночас, Росія офіційно визнала незалежність цих територій лише на початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року. А у вересні 2022 року Росія анексувала території так-званих «народних республік», ДНР та ЛНР, разом з окупованими територіями Запорізької та Херсонської областей. 4 жовтня 2022 року Президент РФ Володимир Путін підписав федеральні конституційні закони щодо входження до складу РФ чотирьох українських областей. Згадані закони передбачали встановлення перехідного періоду тривалістю до січня 2026 року

задля того, аби повною мірою впровадити російську правову, судову та політичну системи на анексованих територіях.

Див. «Президент РФ подписал законы о вхождении в состав России ДНР, ЛНР, Запорожской и Херсонской областей» [«Президент РФ підписав закони щодо входження до складу Росії ДНР, ЛНР, Запорізької та Херсонської областей»], Государственная Дума, 5 жовтня 2022 року, <http://duma.gov.ru/news/55420/>, дата останнього звернення: 6 січня 2025 року.

14. **F1679.** Закон Луганської Народної Республіки №36-I від 4 листопада 2014 року «Об управлении и распоряжении собственностью Луганской Народной Республики» [«Про управління та розпорядження майном Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/635/>, стаття 1, частина 2, пункт 2, дата останнього звернення 30 вересня 2024 року. Згадане визначення націоналізованого майна значною мірою збігається з визначенням, наведеним в подібній постанові, ухваленій в Криму 30 квітня 2024 року (?), яка була чинною протягом досить короткого перехідного періоду до 1 січня 2015 року, що його було встановлено відповідно до Федерального Конституційного Закону №6-ФКЗ від 21 березня 2014 року «Про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та формування в складі Російської Федерації нових суб'єктів - Республіки Крим та міста федерального значення Севастополя», <https://www.prlib.ru/en/node/353509>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
15. Див. <https://sovminlr.ru/akty-soveta-ministrov/rasporiazheniya/page/14/>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
16. Варто врахувати, що на схемі не відображені усі особи, які в минулому обіймали відповідні посади через високу плинність кадрів на початку окупації. Деякі з осіб, не вказаних на схемі, обіймали відповідні посади протягом двох місяців не приймаючи при цьому жодних рішень, що мали значний вплив на предмет цього матеріалу.
17. **F1691.** Постанова Уряду Луганської Народної Республіки №632/22 від 22 серпня 2022 року «Об утверждении Порядка обращения недвижимого имущества в государственную собственность Луганской Народной Республики, а также выплаты собственникам компенсации стоимости обращенного в государственную собственность недвижимого имущества» [«Про затвердження Порядку обертання
- нерухомого майна на державне майно Луганської Народної Республіки, а також виплати власникам компенсації вартості обертеного в державну власність нерухомого майна»], <https://sovminlr.ru/akty-soveta-ministrov/postanovleniya/29254-ob-utverzhenii-poryadka-obrascheniya-nedvizhimogo-imuschestva-v-gosudarstvennuyu-sobstvennost-luganskoy-narodnoy-respubliki-a-takzhe-vyplaty-sobstvennikam-kompensacii-stoimosti-obraschennogo-v.html>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
18. Там само.
19. **F1692.** Закон Луганської Народної Республіки №414-III від 28 вересня 2022 року «Об особенностях регулирования имущественных и земельных отношений на территории Луганской Народной Республики» [«Про особливості врегулювання майнових та земельних відносин на території Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/upload/medialibrary/f18/414.pdf>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
20. **F1238.** Російська Федерація, Указ голови Військово-цивільної адміністрації Херсонської області №101/1-у від 28 вересня 2022 року «Об особенностях регулирования имущественных и земельных отношений на территории Херсонской области» [«Про особливості врегулювання майнових та земельних відносин на території Херсонської області»]. Див. ст. 5-7 звіту РЕЖ щодо ситуації у Херсоні «Розграбування українських сільськогосподарських активів: Роль російської влади в окупованих районах Херсонської області, Україна», червень 2024 року, <https://www.projectexpeditejustice.org/kherson>, дата останнього звернення: 14 січня 2025 року.
21. **F1680.** Постанова Уряду Луганської Народної Республіки від 30 вересня 2022 року «Перечень имущества, обращенного в государственную собственность Луганской Народной Республики» [«Перелік майна, обертеного в державну власність Луганської Народної Республіки»].
22. Там само. Див., наприклад, пункти під номерами 4728 – 5034 у переліку.
23. Там само.
24. Того ж дня Росія оголосила про анексію територій Донецької Народної Республіки (ДНР), а також Запорізької та Херсонської областей України.
25. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/ES-11/4 від 12 жовтня 2022 року, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n22/630/66/pdf/n2263066.pdf>, дата

- останнього звернення: 13 вересня 2024 року.
26. Указ УГ-189/23 "О некоторых вопросах управления имуществом, имеющим признаки бесхозяйного, находящимся на территории Луганской Народной Республики, и признания такого имущества бесхозяйным" ["Про деякі питання управління майном, що має ознаки безхазяйного, і знаходиться на території Луганської народної республіки, і визнання такого майна безхазяйним"], 14 липня 2023, <https://base.garant.ru/407353382/>, дата останнього звернення 27 листопада 2024; Закон №43-І "Об особенностях регулирования имущественных прав в отношении бесхозяйных движимых вещей, расположенных на объектах недвижимого имущества, находящихся на территории Луганской Народной Республики" ["Про особливості регулювання майнових прав щодо безхазяйних рухомих речей, розташованих на об'єктах нерухомого майна, що знаходяться на території Луганської народної республіки"], 9 лютого 2024, <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/21155/>, дата останнього звернення 27 листопада 2024; Закон №52-І "Об особенностях выявления, использования и признания права муниципальной собственности муниципальных образований Луганской Народной Республики на жилые помещения, имеющие признаки бесхозяйного имущества, расположенные на территории Луганской Народной Республики" ["Про особливості виявлення, використання і визнання права муніципальної власності муніципальних утворень Луганської Народної Республіки на житлові приміщення, що мають ознаки безхазяйного майна, розташовані на території Луганської Народної Республіки"], 24 березня 2024, <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/21550/>, дата останнього звернення 27 листопада 2024.
27. Див. Довідковий матеріал щодо ситуації в Запорізькій області. Такий порядок дій для передачі безхазяйного майна у державну власність, за винятком більш тривалого періоду очікування в один рік, передбачений статтею 225 Цивільного Кодексу Російської Федерації, **F1705**. https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/rus_e/wtaccrus58_leg_360.pdf, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
28. **F1697**. Івашків Олена, «Russians in Luhansk Oblast will hand over Ukrainians' housing to security forces and migrants» [«Окупанти на Луганщині передаватимуть житло українців силовикам та мігрантам»], Українська правда, 30 червня 2024 року, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/06/30/7463287/>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
29. В контексті повномасштабного вторгнення та захоплення українського майна, багато українських підприємств опинилися під зовнішнім управлінням компаній, пов'язаних з РФ. Див.: Анастасія Бойко, «Российский бизнес получит в управление брошенные в новых регионах компании» [«Російські бізнеси отримають в розпорядження покинуті компанії в нових регіонах»], *Ведомости*, 25 жовтня 2022 року, <https://www.vedomosti.ru/economics/articles/2022/10/26/947345-biznes-poluchit-broshennye-v-novih-regionah-kompanii>, дата останнього звернення: 5 липня 2024 року.
30. **F1434**. Анастасія Бойко, «Российский бизнес получит в управление брошенные в новых регионах компании» [«Російські бізнеси отримають в розпорядження покинуті компанії в нових регіонах»], *Ведомости*, 25 жовтня 2022 року, <https://www.vedomosti.ru/economics/articles/2022/10/26/947345-biznes-poluchit-broshennye-v-novih-regionah-kompanii>, дата останнього звернення: 5 липня 2024 року.
31. Див. витяг з довідника RusProfile щодо Міністерства сільського господарства і продовольства ЛНР <https://www.rusprofile.ru/id/1229400032938>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
32. Див. витяг з довідника RusProfile щодо державного унітарного підприємства «Аграрний фонд», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400066070>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
33. Див. витяг з довідника RusProfile щодо державного унітарного підприємства «Регіональний аграрний холдинг Луганської Народної Республіки», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400023258>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
34. Див. витяг з довідника RusProfile щодо муніципального унітарного підприємства «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400033444>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
35. **F1698**. Ольга Романова «В «ЛНР» взяли под 'внешнее управление' Луганскую дирекцию 'Укрзалізниці'» [«В «ЛНР» взяли під 'зовнішнє управління' Луганську дирекцію «Укрзалізниці»], 12 квітня 2017 року, <https://www.0642.ua/news/1617469/v-lnr-vzali-pod-vnesnee-upravlenie-luganskuu-direkciu-ukrzhaliznici>, дата

- останнього звернення: 30 жовтня 2024 року; **F1699.** Іван Логінов, «Власти ЛНР ввели временную администрацию на трех украинских предприятиях» [«Влада ЛНР ввела тимчасову адміністрацію на трьох українських підприємствах»], 5 березня 2017 року, https://aif.ru/politics/world/vlasti_lnr_vveli_vremennuyu_administraciyu_na_treh_ukrainskih_predpriyatiyah, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
36. **F1700.** Постанова Уряду Луганської Народної Республіки №216/17 від 26 квітня 2017 року «Об утверждении Порядка установления временного внешнего управления имуществом на территории Луганской Народной Республики» [«Про затвердження Порядку встановлення тимчасового зовнішнього управління майном на території Луганської Народної Республіки»], <https://sovminlnr.ru/akty-soveta-ministrov/postanovleniya/8389-ob-utverzhenii-poryadka-ustanovleniya-vremennogo-vneshnego-upravleniya-imuschestvom-na-territorii-luganskoy-narodnoy-respubliki.html>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року. Примітка до посилання: Це посилання на урядовий портал. Згаданий документ офіційно не публікувався і не фігурував у витоках інформації.
37. **F0502.1.** Постанова Уряду Луганської Народної Республіки №462/22 від 21 травня 2022 року «Про передачу майна під тимчасову зовнішню адміністрацію».
38. Див. <https://sovminlnr.ru/akty-soveta-ministrov/postanovleniya/page/48/>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
39. **F1267.** Офіс Генерального прокурора, Повідомлення про підозру Олексія Володимировича Мельникова, 3 листопада 2022 року.
40. **F1681.** Офіс Генерального прокурора, Повідомлення про підозру Юрія Олександровича Пронька, 16 грудня 2022 року, https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=224727, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
41. **F1682.** Офіс Генерального прокурора, Повідомлення про підозру Сергія Юрійовича Шилова, 20 липня 2023 року. https://lug.gp.gov.ua/userfiles/file/povidomlennya_pro_pidozru_shilov_s%D1%8E.%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%87.4%20%D1%81%D1%82.111-1.%20%D1%87.1%20%D1%81%D1%82.111-2%20%D0%BA%D0%BA%D1%831.pdf, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
42. **F1267.** Офіс Генерального прокурора, Повідомлення про підозру Олексія Володимировича Мельникова, 3 листопада 2022 (непублічний документ) року.
43. Там само.
44. F1435. David Lewis «Economic Crime and Illicit Finance in Russia's Occupation Regime in Ukraine» [«Економічні злочини та незаконні фінансові операції російського окупаційного режиму в Україні»], наукова публікація в рамках програми SOC ACE. Бірмінгемський університет, вересень 2023 року, <https://static1.squarespace.com/static/63e4aef3ae07ad445eed03b5/t/6523ca29dd074500205bf6aa/1696844371382/SOCACE-RP20-RussiaUkraineOccupation-29Sep23.pdf>; дата останнього звернення: 5 липня 2024 року.
45. Алістер Макдональд та Оксана Пирожок «Russian Oligarch Seizes 400,000 Acres of Ukrainian Farmland, Owners Say» [«За свідченнями землевласників російські олігархи захопили близько 400 000 акрів українських сільгоспугідь»], *Wall Street Journal*, 6 грудня 2022 року, <https://www.wsj.com/articles/russian-oligarch-seizes-400-000-acres-of-ukrainian-farmland-owners-say-11670338956>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
46. Загальна потужність 16 елеваторів Луганської області становить 765 800 тонн, Див. https://loga.gov.ua/sites/default/files/investiciyniy_pasport_engl.pdf.
47. **F1701.** Луганський інформаційний центр, «Вывоз зерна из освобожденных районов в РФ будет осуществляться через новые ПП – Минсельхоз» [«Вивезення зерна зі звільнених районів РФ буде здійснюватись через нові ПП - Міністерство сільського господарства»], 28 квітня 2022 року, <https://lug-info.com/news/vyvoz-zerna-iz-osvobozhdennyh-rajonov-v-rf-budet-osushestvlyat-sya-cherez-novye-pp-minsel-hoz>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
48. **F1702.** Адміністрація Старобільського округу, «Перша експортна партія зерна зі Старобільського елеватора прямує до Росії». ВКонтакте, 10 червня 2022 року, https://vk.com/wall-213550438_44, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року; Russia Tonight: «Первое зерно отгружено в Россию сразу из двух областей с освобожденных территорий. Первые поезда из Запорожья в Крым». [«Перше зерно було відвантажено до Росії одразу з двох областей зі звільнених територій. Перші потяги із Запоріжжя до Криму»], 13 червня 2022 року, https://dzen.ru/media/russia_tonight/pervoe-zerno-otgrujeno-v-rossiiu-srazu-iz-dvuh-oblastei-s-osvobodennyh-

- territorii-pervye-poezda-iz-zaporozhja-v-krym-62a75e3192615c02318900f5?utm_referer=www.google.com, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
49. Див. витяг з довідника RusProfile щодо державного унітарного підприємства «Аграрний фонд», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400066070>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
 50. "Неснижаемый запас зерна будет храниться на госэлеваторах – председатель Правительства" ["Minimum grain reserves to be stored at state elevators – Prime Minister"], Lug Info, Aug. 7, 2019, <https://lug-info.ru/news/nesnizhaemyi-zapas-zerna-budet-khranitsya-na-goselevatorakh-predsdatel-pravitelstva-foto-47542/>, дата останнього звернення 30 жовтня 2024.
 51. Там само.
 52. **F1685.** Декларації відповідності, які подало ТОВ «Геліос Плюс» від «Аграрного фонду» ЛНР (декларації містили інформацію про обсяги пшениці), Росстандарт, <https://xn--7sbajahheyaepnlca0aveqcb0fxl.xn--p1acf/search/?q=%D0%90%D0%93%D0%A0%D0%9E%D0%A4%D0%9E%D0%9D%D0%94>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 53. **F1686.** Декларації відповідності, які подало ТОВ «Геліос Плюс» від МУП «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР» (декларації містили інформацію про обсяги пшениці), Росстандарт, <https://xn--7sbajahheyaepnlca0aveqcb0fxl.xn--p1acf/kompaniya/mup-starobelskii-elevator-goroda-starobelska/>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 54. Дані доступні за посиланням <https://zakupki.gov.ru/epz/contractfz223/search/results.html?searchString=9402009401>
 55. https://t.me/Starobelskij_elevator/160, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 56. **F1703.** Уряд ЛНР, «Старобільський елеватор приймає до трьох тисяч тонн зерна щодоби», 8 липня 2022 року <https://sovminlnr.ru/novosti/28680-starobelskiy-elevator-prinimaet-do-treh-tysyach-tonn-ezhesutochno.html>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 57. **F1704.** «Росіяни продовжують красти українське зерно», Центр національного спротиву, 28 листопада 2022 року, <https://sprotyv.mod.gov.ua/rosiyan-prodovzhuyut-krasty-ukrayinske-zerno/>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 58. **F1267.** Офіс Генерального прокурора, Повідомлення про підозру Олексія Володимировича Мельникова, 3 листопада 2022 року.
 59. Див. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони та звичаї війни на суходолі. Гаага, 18 жовтня 1907 року, Гаазькі положення, стаття 42.
 60. Див. Женевські конвенції 1949 року, Загальні положення, стаття 2.
 61. Див. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони та звичаї війни на суходолі. Гаага, 18 жовтня 1907 року, Гаазькі положення, стаття 42; Женевські конвенції 1949 року, Загальні положення, стаття 2.
 62. **F1433.** Постанова Уряду Російської Федерації №2474 від 28 грудня 2022 року «Об утверждении Правил управления органами Донецкой Народной Республики, Луганской Народной Республики, Запорожской области и Херсонской области имеющим признаки бесхозяйного и не отнесенным к федеральной собственности, собственности субъекта Российской Федерации или муниципальной собственности имуществом, расположенным на территориях указанных субъектов Российской Федерации» [«Про затвердження Правил управління органами Донецької Народної Республіки, Луганської Народної Республіки, Запорізької області та Херсонської області, майном що має ознаки безхазяйного і не віднесене до федеральної власності, власності суб'єкта Російської Федерації або муніципальної власності, що розміщене на території згаданих суб'єктів Російської Федерації»], https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_436226/https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_436226/, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
 63. **F1691.** Постанова Уряду Луганської Народної 632/22 від 22 серпня 2022 року «Об утверждении Порядка обращения недвижимого имущества в государственную собственность Луганской Народной Республики, а также выплаты собственникам компенсации стоимости обращенного в государственную собственность недвижимого имущества» [«Про затвердження Порядку обертання нерухомого майна на державне майно Луганської Народної Республіки, а також виплати власникам компенсації вартості обертеного в державну власність нерухомого майна»], <https://sovminlnr.ru/akty-soveta-ministrov/postanovleniya/29254-ob-utverzhenii-poryadka-obrascheniya-nedvizhimo-imuschestva-v-gosudarstvennuyu-sobstvennost-luganskoy-narodnoy-respubliki-a-takzhe-vyplaty-sobstvennikam-kompensacii-stoimosti-obraschennogo-v.html>, дата останнього звернення: 30

- вересня 2024 року.
64. Там само.
 65. **F1692.** Закон Луганської Народної Республіки 414-III від 28 вересня 2022 року «Об особенностях регулирования имущественных и земельных отношений на территории Луганской Народной Республики» [«Про особливості врегулювання майнових та земельних відносин на території Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/upload/medialibrary/f18/414-III%2028.09.2022%2006%20особенностях%20регулирования%20имущественных%20и%20земельных%20отношений%20на%20территории%20ЛНР.pdf>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 66. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони та звичаї війни на суходолі. Гаага, 18 жовтня 1907 року, Гаазькі положення, стаття 43. Див. також статтю 64 IV Конвенції, яка передбачає, що кримінальне законодавство окупованої території має залишатися чинним. Водночас, зобов'язання окупаційної влади залишаються незмінними, як того вимагає стаття 43 Гаазьких положень 1907 року, і поширюються на будь-які діючі на окупованій території нормативно-правові акти. Для додаткової інформації див. Й. Дінстейн, *The International Law of Belligerent Occupation* [Міжнародне право ворожої окупації], с. 110; Коментар до Четвертої Женевської конвенції, МКЧХ, 1958 рік, с. 335.
 67. Й. Дінстейн, *Legislation Under Article 43 of the Hague Regulations: Belligerent Occupation and Peacebuilding* [Правове регулювання згідно зі статтею 43 Гаазьких положень: ворожа окупація та миробудівництво], 2004 рік, с. 10.
 68. Див. статтю 64 IV Конвенції.
 69. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони та звичаї війни на суходолі. Гаага, 18 жовтня 1907 року, Гаазькі положення, стаття 45; Й. Дінстейн, *Legislation Under Article 43 of the Hague Regulations: Belligerent Occupation and Peacebuilding* [Правове регулювання згідно зі статтею 43 Гаазьких положень: ворожа окупація та миробудівництво], 2004 рік, с. 11.
 70. «Президент РФ Володимир Путін підписав указ про спрощене надання російського громадянства українським громадянам, які народилися та проживали в Криму, в Луганській і Донецькій областях», *Еспресо.TV*, 1 травня 2019 року, <https://espresso.tv/news/2019/05/01/putin-pidpysav-ukaz-pro-vydachu-pasportiv-rf-ukrayincyam-iz-krymu-ta-z-donbasu>, дата останнього звернення: 18 грудня 2024 року.
 71. «Терористи «ЛНР» змушують підприємців отримувати російські «паспорти», - місцеві жителі», *Еспресо.TV*, 30 жовтня 2019 року, <https://espresso.tv/news/2019/10/30/terorysty-quotlnrquot-zmushuyut-pidpryemciv-otrymuvaty-rosiyski-quotpasportyquot-miscevi-zhyteli>, дата останнього звернення: 18 грудня 2024 року.
 72. «На окупованій Луганщині тиснуть на бізнес. Шукають найманих працівників, які не мають паспорта РФ» Сватове City, 23 жовтня 2024 року, <https://svatove.city/articles/region/2>, дата останнього звернення: 18 грудня 2024 року.
 73. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони та звичаї війни на суходолі. Гаага, 18 жовтня 1907 року, Гаазькі положення, стаття 45.
 74. Й. Дінстейн, *Legislation Under Article 43 of the Hague Regulations: Belligerent Occupation and Peacebuilding* [Правове регулювання згідно зі статтею 43 Гаазьких положень: ворожа окупація та миробудівництво], 2004 рік, с. 11.
 75. Стаття 55 Гаазької конвенції від 18 жовтня 1907 року.
 76. Дінстейн, *The International Law of Belligerent Occupation* [Міжнародне право ворожої окупації], с. 213.
 77. **F1679.** Закон Луганської Народної Республіки №36-I від 4 листопада 2014 року «Об управлении и распоряжении собственностью Луганской Народной Республики» [«Про управління та розпорядження майном Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/635/>, стаття 1, частина 2, пункт 2, дата останнього звернення 30 вересня 2024 року. Згадане визначення націоналізованого майна значною мірою збігається з визначенням, наведеним в подібній постанові, ухваленій в Криму 30 квітня 2024 року (?), яка була чинною протягом досить короткого перехідного періоду до 1 січня 2015 року, що його було встановлено відповідно до Федерального Конституційного Закону №6-ФКЗ від 21 березня 2014 р. року «Про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та формування в складі Російської Федерації нових суб'єктів - Республіки Крим та міста федерального значення Севастополя», <https://www.prilib.ru/en/node/353509>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 78. Див. <https://sovminlnr.ru/akty-soveta-ministrov/rasporiazheniya/page/14/>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 79. Цей термін зазвичай вживається для

- позначення дій однієї держави/суб'єкта, що спрямовані проти інтересів іншої держави.
80. **F1692.** Закон Луганської Народної Республіки №414-III від 28 вересня 2022 року «Об особенностях регулирования имущественных и земельных отношений на территории Луганской Народной Республики» [«Про особливості врегулювання майнових та земельних відносин на території Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/upload/medialibrary/f18/414-III%2028.09.2022%20Об%20особенностях%20регулирования%20имущественных%20и%20земельных%20отношений%20на%20территории%20ЛНР.pdf>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
 81. Див. витяг з довідника RusProfile щодо Міністерства сільського господарства і продовольства ЛНР <https://www.rusprofile.ru/id/1229400032938>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
 82. Див. витяг з довідника RusProfile щодо державного унітарного підприємства «Аграрний фонд», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400066070>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
 83. Див. витяг з довідника RusProfile щодо державного унітарного підприємства «Регіональний аграрний холдинг Луганської Народної Республіки», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400023258>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
 84. Див. витяг з довідника RusProfile щодо муніципального унітарного підприємства «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400033444>, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
 85. **F1679.** Закон Луганської Народної Республіки №36-I від 4 листопада 2014 року «Об управлении и распоряжении собственностью Луганской Народной Республики» [«Про управління та розпорядження майном Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/635/>, стаття 1, частина 2, пункт 2, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року. Згадане визначення націоналізованого майна значною мірою збігається з визначенням, наведеним в подібній постанові, ухваленій в Криму 30 квітня 2024 року (?), яка була чинною протягом досить короткого перехідного періоду до 1 січня 2015 року, що його було встановлено відповідно до Федерального Конституційного Закону №6-ФКЗ від 21 березня 2014 року «Про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та формування в складі Російської Федерації нових суб'єктів - Республіки Крим та міста федерального значення Севастополя», <https://www.prilib.ru/en/node/353509>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 86. Див. <https://sovminlnr.ru/akty-soveta-ministrov/rasporyazheniya/page/14/>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
 87. Пункт (g) статті 23 Гаазької конвенції від 18 жовтня 1907 року.
 88. Стаття 46 Гаазької конвенції від 18 жовтня 1907 року.
 89. Статті 28 та 47 Гаазької конвенції від 18 жовтня 1907 року; стаття 33 IV Конвенції про закони та звичаї війни на суходолі.
 90. Див., наприклад, Статут Міжнародного трибуналу щодо Руанди, стаття 4, пункт (f), Статут Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії, стаття 3, пункт (e), Статут Спеціального суду щодо Сьєрра-Леоне, стаття 3, пункт (f).
 91. Див. Перша заява, подана урядом України, відповідно до пункту 3 статті 12 Римського статуту від 9 квітня 2014 року, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf>, дата останнього звернення: 9 травня 2024 року; Друга заява, подана урядом України, відповідно до пункту 3 статті 12 Римського статуту від 8 вересня 2015 року, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf, дата останнього звернення: 9 травня 2024 року. Див. також МКС, Стан справ в Україні, <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>, дата останнього звернення: 9 травня 2024 року.
 92. Заява головного прокурора МКС, Каріма А. А. Хана щодо ситуації в Україні: Отримання звернення від 39 країн-членів та початок розслідування, 2 березня 2022 року. <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>, дата останнього звернення: 9 травня 2024 року; Для додаткової інформації щодо розграбування як воєнного злочину, див. Посібник щодо злочину розграбування від РЕУ, опублікований хх, за посиланням хх. <https://asp.icc-cpi.int/states-parties/eastern-european-states/ukraine>, дата останнього звернення 19 лютого 2025 року
 93. Стаття 8.2, пункт (b), частина (xvi) Римського статуту.
 94. Під фразою «майно ворога» мається на увазі будь-яке майно, що належить фізичним або юридичним особам які співпрацюють з або демонструють прихильність до сторони конфлікту, що є ворожою до злочинця. У цьому контексті не має значення чи є злочинець цивільною особою,

- а чи військовослужбовцем: МКС, Прокурор проти Жермена Катанги та Матьє Нгуджоло Чуї (ICC-01/04-01/07), Рішення про підтвердження висунутих обвинувачень, Друга палата досудового провадження, 30 вересня 2008 року, § 329.
96. Стаття 8.2, пункт (b), частина (xvi) Римського статуту.
 97. З самого початку повномасштабного вторгнення, на широкий загал ситуація трактувались саме як міжнародний збройний конфлікт, як наприклад, у: <https://www.icrc.org/en/document/statement-icrc-president-peter-maurer-conflict-ukraine>.
 98. Міжнародний суд ООН, *Юридичні наслідки для держав щодо триваючої присутності Південної Африки у Намібії (Південно-Західна Африка) всупереч резолюції 276 (1970) Ради Безпеки*, Консультативний висновок від 21 червня 1971 року, Звіти щодо діяльності Міжнародного суду ООН, пункт 125 (1971), в якому Міжнародний Суд ООН постановив, що невизнання влади Південної Африки в Намібії, з огляду на припинення її мандату на управління територією, означає, що будь-які буцімто «офіційні» дії уряду є недейсними (з деякими винятками).
 99. Міжнародний воєнний трибунал, Сполучені Штати Америки проти Альфреда Круппа та ін., 3 липня 1948 року, с. 1345.
 100. Див. витяг з довідника RusProfile щодо Міністерства сільського господарства і продовольства ЛНР <https://www.rusprofile.ru/id/1229400032938>.
 101. Див. витяг з довідника RusProfile щодо державного унітарного підприємства «Аграрний фонд», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400066070>, дата останнього звернення: 15 січня 2025 року.
 102. Див. витяг з довідника RusProfile щодо державного унітарного підприємства «Регіональний аграрний холдинг Луганської Народної Республіки», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400023258>, дата останнього звернення: 15 січня 2025 року.
 103. Див. витяг з довідника RusProfile щодо муніципального унітарного підприємства «СТАРОБІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР», <https://www.rusprofile.ru/id/1229400033444>, дата останнього звернення: 15 січня 2025 року.
 104. МКС, Рішення у справі «Прокурор проти Жан-П'єра Бемба Гомбо» прийняте відповідно до статті 74 Статуту, п. 120, (21 березня 2016 року).
 105. МТКЮ, Рішення у справі «Прокурор проти Делаліча та ін.», п. 591 (16 листопада 1998 року).
 106. МКС, Рішення у справі «Прокурор проти Жан-П'єра Бемба Гомбо» прийняте відповідно до статті 74 Статуту, п. 116, (21 березня 2016 року).
 107. Показання свідка (P0162 від 27 серпня 2024 року).
 108. **F1693**. Єва Позднякова, «Грабіжницька хвиля. Що є в списках майна, яке 'віджало' угруповання 'ЛНР', 13 липня 2023 року, <https://realgazeta.com.ua/hrabizhnytska-khvyliia-shcho-ie-v-spyskakh-mayna-i-ake-vidzhalo-uhrupuvannia-lnr/>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року. Див. також примітку 25 на попередніх сторінках.
 109. Там само.
 110. Див. МТКЮ, *Прокурор проти Кордіча і Черкеза* (IT-95-14/2), вирок суду першої інстанції, п. 341, стосується «майна, захищеного Женевською конвенцією з огляду на його перебування на окупованій території».
 111. «2.1 Державна реєстрація прав на нерухоме майно та їх обтяжень є обов'язковою. При проведенні державної реєстрації прав відомості про зареєстровані майнові права на нерухоме майно та їхні обтяження вносяться до Книги реєстрації» Див. Постанова №404 від 2 серпня 2016 року «Об утверждении Временного положения о порядке государственной регистрации прав на недвижимое имущество, их обременений и предоставления информации» [«Про затвердження Тимчасового положення щодо порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно, їхніх обтяжень та надання інформації»], https://sovminlr.ru/docs/2022/04/28/doc_404.pdf, дата останнього звернення: 20 січня 2025 року. «[...]Майно, що перебуває у власності Луганської Народної Республіки має бути обліковане. Заходи ведення обліку державного майна Луганської Народної Республіки включатимуть отримання, огляд та зберігання документів, що містять інформацію про державне майно Луганської Народної Республіки [...]» Див. Закон №90-І від 27 вересня 2024 року «Об управлении и распоряжении собственностью Луганской Народной Республики» [«Про управління та розпорядження майном Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/23262/>, дата останнього звернення: 20 січня 2025 року; Див. **F1679**. Закон Луганської Народної Республіки №36-І від 4 листопада 2014 року «Об управлении и распоряжении собственностью Луганской Народной Республики» [«Про управління та розпорядження майном Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/635/>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року. Див.

- також <https://sovminlnr.ru/akty-soveta-ministrov/rasporyazheniya/page/14/>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року; **F1690.** Закон Луганської Народної Республіки №402-III від 4 серпня 2022 року «Об обращении недвижимого имущества в государственную собственность» [«Про обертання нерухомого майна в державну власність»], <https://nslnr.su/zakonodatelstvo/normativno-pravovaya-baza/18560/?ysclid=ly5ijtq6y905479930>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року; **F1691.** Постанова Уряду Луганської Народної №632/22 від 22 серпня 2022 року «Об утверждении Порядка обращения недвижимого имущества в государственную собственность Луганской Народной Республики, а также выплаты собственникам компенсации стоимости обращенного в государственную собственность недвижимого имущества» [«Про затвердження Порядку обертання нерухомого майна на державне майно Луганської Народної Республіки, а також виплати власникам компенсації вартості оберненого в державну власність нерухомого майна»], <https://sovminlnr.ru/akty-soveta-ministrov/postanovleniya/29254-ob-utverzhdenii-poryadka-obrascheniya-nedvizhimogo-imuschestva-v-gosudarstvennyu-sobstvennost-luganskoy-narodnoy-respubliki-a-takzhe-vyplaty-sobstvennikam-kompensatsii-stoimosti-obraschennogo-v.html>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року; **F1692.** Закон Луганської Народної Республіки №414-III від 28 вересня 2022 року «Об особенностях регулирования имущественных и земельных отношений на территории Луганской Народной Республики» [«Про особливості врегулювання майнових та земельних відносин на території Луганської Народної Республіки»], <https://nslnr.su/upload/medialibrary/f18/414.pdf>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
112. **F1701.** Луганський інформаційний центр, «Вывоз зерна из освобожденных районов в РФ будет осуществляться через новые ПП – Минсельхоз» [«Вивезення зерна зі звільнених районів РФ буде здійснюватись через нові ПП - Міністерство сільськогосподарства»], 28 квітня 2022 року, <https://lug-info.com/news/vyvoz-zerna-iz-osvobozhdennyh-rajonov-v-rf-budet-osushchestvlyat-sya-cherez-novye-pp-minsel-hoz>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
113. **F1683.** Постанова Ради Міністрів ЛНР №704 від 14 грудня 2016 року, <https://sovminlnr.ru/akt/16.12.2016/704.pdf>, дата останнього звернення: 30 вересня 2024 року.
114. **F1684.** Постанова Ради Міністрів ЛНР № XX, від 2017 року <https://sovminlnr.ru/docs/2018/01/19/12.pdf>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
115. «Неснижаемый запас зерна будет храниться на госэлеваторах – председатель Правительства» [«Незнижуваний запас зерна зберігатиметься на держелеваторах - голова Уряду»], *Lug Info*, 7 серпня 2019 року, <https://lug-info.ru/news/nesnizhaemyi-zapas-zerna-budet-khranitsya-na-goselevatorakh-predsdatel-pravitelstva-foto-47542/>, дата останнього звернення: 30 жовтня 2024 року.
116. Стаття 52 Гаазької конвенції від 18 жовтня 1907 року. Див. також Дінштейн, The International Law of Belligerent Occupation [Міжнародне право ворожої окупації], 2 видання, с. 228.
117. Стаття 52 Гаазької конвенції від 18 жовтня 1907 року.
118. Див. статтю 55 IV Конвенції.
119. Показання свідка (P0160 від 24 серпня 2024 року).
120. Матеріали доступні за посиланням <https://zakupki.gov.ru/epz/contractfz223/search/results.html?searchString=9402009401>.
121. Див. Розділ 5, «Фермерів змушують продавати зерно за заниженими цінами» у звіті «Розграбування українських сільськогосподарських активів: Організована Росією система розграбування сільського господарства на окупованій території Запорізької області України», березень 2025, [гіперпосилання](#).
122. Показання свідка (P024 від 24 травня 2023 року); показання свідка (P011 від 1 січня 2023 року та 4 травня 2023 року), показання свідка (P023 від 18 травня 2023 року).
123. Відомо про випадок в селі Ульяновка, коли, за даними свідків, представники окупаційної влади наказали фермерам принести своє зерно у визначене місце під приводом того, що буцімто його там скуповуватимуть за мінімальною ціною. Натомість, після прибуття на місце виявилось, що зерно у людей там просто конфіскують.
124. Американський військовий трибунал в Нюрнберзі, *Сполучені Штати Америки проти Карла Крауха та ін.*, (Нюрнберзький процес у справі IG Farben), Вирок винесений 30 липня 1948 року, с. 44.
125. СБУ - Служба безпеки України.
126. «Как это было. Год назад 07.04.2014 в Донецке провозгласили 'ДНР'» [«Як це було. Рік тому, 07.04.2014, в Донецьку

- проголосили «ДНР»], *LiveJournal*, 15 квітня 2023 року, <https://serzzze.livejournal.com/12837.html>, дата останнього звернення: 29 листопада 2024 року.
127. «У Луганську невідомі проголошують 'Луганську народну республіку'», *Радіо Свобода*, Apr. 27, 2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/25364515.html>, дата останнього звернення: 29 листопада 2024 року.
 128. «В Луганской и Донецкой областях подвели итоги референдума» [«В Луганській та Донецькій областях підвели підсумки референдуму»], *РБК.Ру*, 12 травня 2014 року, <https://www.rbc.ru/politics/12/05/2014/57041c8c9a794761c0ce9c48>, дата останнього звернення: 29 листопада 2024 року.
 129. «Президент подписал указы о признании Донецкой и Луганской народных республик» [«Президень підписав укази про визнання Донецької та Луганської Народних Республік»], офіційний сайт Державної Думи Федеральних Зборів Російської Федерації, <http://duma.gov.ru/news/53507/>, дата останнього звернення: 29 листопада 2024 року.
 130. «Путин подписал договор о «вступлении в состав России» оккупированных областей Украины и самопровозглашенных республик Донбасса» [“Putin signed a treaty on the ‘accession to Russia’ of the occupied regions of Ukraine and the self-proclaimed republics of Donbass”], *Meduza*, Sep. 30, 2022, <https://meduza.io/news/2022/09/30/putin-podpisal-dogovor-o-vstuplenii-v-sostav-rossii-okkupirovannyh-oblastey-ukrainy-i-samoprovozglashennyh-respublik-donbassa>, дата останнього звернення 29 листопада 2024.
 131. «Конституционный суд РФ одобрил документы о «принятии в состав России» оккупированных украинских территорий» [«Конституційний суд РФ затвердив документи щодо «прийняття до складу РФ» окупованих українських територій»], *Meduza*, 2 жовтня 2022 року, <https://meduza.io/news/2022/10/02/konstitutsionnyy-sud-rf-odobril-dokumenty-o-prinyatii-v-sostav-rossii-okkupirovannyh-ukrainskih-territoriy>, дата останнього звернення: 29 листопада 2024 року.
 132. Федеральний конституційний закон від 04.10.2022 №6-FKZ (ред. від 25.12.2023) «Про прийняття в Російську Федерацію Луганської Народної Республіки та формування в складі Російської Федерації нового суб'єкта - Луганської Народної Республіки», https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_428184/, дата останнього звернення: 16 січня 2025 року.
 133. **F1433.** Постанова Уряду Російської Федерації №2474 від 28 грудня 2022 року

Постанова Уряду Російської Федерації №2474 від 28 грудня 2022 року «Про затвердження Правил управління органами Донецької Народної Республіки, Луганської Народної Республіки, Запорізької області та Херсонської області, майном що має ознаки безхазяйного і не віднесене до федеральної власності, власності суб'єкта Російської Федерації або муніципальної власності, що розміщене на території згаданих суб'єктів Російської Федерації».

PROJECT
EXPEDITE
JUSTICE

www.projectexpeditejustice.org

ukraine@projectexpeditejustice.org